

DİKKATLİ ARİOSTOS

YANNİS RİTSOS

DİKKATLİ ARİOSTOS ♦

Roman
Çeviren: Herkül Millas

DİKKATLİ ARIOSTOS
YANNİS RİTSOS

genel dizi : 63

roman : 7

mart 1987

87.34. Y. 0069.4

de basım yayın dağıtım ltd. şti.: nuruosmaniye cad. atay apt.
*' no: 5 k: 3 cağaloğlu - ist. * dizgi baskı: final ofset a.ş. * kapak*
*düzeni: sadık karamustafa * kapak baskısı: kent basımevi,*
*528 08 15 * cilt: dostlar mücellithanesi 528 59 24*

YANNİS RİTSOS

DİKKATLİ ARIOSTOS

yaşamının ve uykusunun
anılarını anlatıyor

Yunanca'dan çeviren :
HERKÜL MİLLAS

— ROMAN —

DE YAYINEVİ

14 Ağustos 1983 günü Karlovassi'deki (Samos Adası) evinde çalışma odasına girer girmez, «Sana bir sürprizim var», demişti Ritsos, «artık roman yazıyorum. İkisi yayınlandı. Birini de bu yaz bitirdim.»

Daha önce hiç sözünü etmemiştir. 1945 yılının ocak ayında Ulusal Kurtuluş Ordusu Atina'yı boşaltıp Kuzey'e çekilirken, biçim ve içerik bakımından «yepyeni» olarak tanımladığı romanını yitirmişti. O günlerin cehennemi içinde geriye dönüp aramasına olanak yoktu. Konuşmalarımızda bu romandan söz ederken her zaman kederlendiğini anımsıyorum. Yitirdiği romanı daha sonra neden tekrar yazmadığını sorduğum zaman, «Aynını yazmam olanaksızdı. Bu yüzden yazmak istemedim», diye yanıtlamıştı gene bir görüşmemizde.

Ritsos, kitabın sonunda yer alan «Yazarın Notu»nda bu olaya, yani yiten romanına değinmediğine göre DİKKATLİ ARIOSTOS'un kaynağı bu yitik roman olmamalı; zaten kendisi de başka bir açıklama yapmadan 1942 yılında yazılıp 1971 yılında tekrar gözden geçirilen eski bir metinden söz ediyor.

Şimdi, «Dikkatli Ariostos»u okuyup bitirdikten sonra yaşadığım başdönmesi içinde, Ritsos'un «Artık roman yazıyorum» derken gözlerinden taşan o sevinç-

li ve mutlu anlamı daha iyi anlıyorum, belki de ancak şimdi anlıyorum

1942 yılının, açlığın ve yoksulluğun kasıp kavurduğu yenik düşmüş Atina kentinde yazılan bu roman bir «açlık ve yoksulluk kovma âyini» niteliğinde. Gündelik olaylar ve nesneler ve bunların olağanüstüyü içeren gerçeklikleri karşısında, yazarın yalvaç bakışının, beş duyunun özelliklerini yüklenmiş tansıklı bir göze dönüştüğüne tanık oluyoruz. Ritsos'un şiirlerinden tanıdığımız, gerçeği daha gerçek kılmak için «fantastik»ten yararlanma yöntemini kavrayıp çok doğru yorumlayan çevirmen ve sevgili dostum Herkül Millas, bu özelliği şöyle açıklıyor

«Bakıp görmediğimiz, işitip anlamadığımız, içinde yaşadığımız ama bilincine varamadığımız bir dünyayı, tartaklayan bir dille ve ozanın da dediği gibi, 'bir dirsek dürtüşüyle' çizebiliyor Ariostos. Her günkü yaşamımız bu. Büyük olaylar yok. Ellerimiz, bulutlar, bir sokak, yoldaki çocuk, şapkamız... Ozanın projektörü altında yeniden belirliyor, denizin altında, derinde ışığa tutulan balıklar gibi, renk kazanıyor dünyamız.»

Devinen, gören ve belki de konuşan, yaşama etkin olarak katılan nesnelerin ortasında ve karşısında bir Şarlo-Ariostos, bir Fernandèl-Ariostos, bir Herkes-Ariostos, bir Evren-Ariostos'un, herkesi, her şeyi ve kendi «Ben»ini babacan bir bakışla süzdüğünü duyumsuyoruz. Fatihden çok yenik bir Ariostos bu, ama, yenilgisini bildiği ve tanıdığı için de bir gerçek fatih, ezik gibi görünse de bir «engellenmiş» değil; yenilmiş ama ezilmemiş ve kendi kendini ezmemiş. Öte yandan bir «kurban» da değil kesinlikle, çünkü suçlama da yok. Neden? sorusunu soracak olsak, bunun yanıtı gayet açık: Çünkü, kendini sakarlaştıran, beceriksizleş-

tiren, zaman zaman da gülünçleştiren yaşamı durmadan «olumluyor». Ritsos ne der bilememi ama ben ilerde «Übü»leşmeye aday bir kimlik sezinliyorum Ariostos'ta. Yaşadığı anı gözetleyen ve süzen bir bakış altında yaşıyor; bu bakışı anlatıyor, bu bakışı anlatışını anlatıyor. Nesneye kendi Ben'inin gözüyle baktığı gibi nesnenin gözüyle de bakıyor; hem kendi gözüyle, hem de nesnenin gözüyle bakıyor kendi Ben'ine. Ve anlıyor Anladığını anlıyor. Kin, öfke, acımasızlık yok anladığı şeye karşı. (Ya da bize bırakılıyor bu aşama). Tam tersine ucsuz bucaksız bir ermiş sevecenliği söz konusu. Bu sanki nedensiz gibi görünen sevecenlik, saçma ve tekdüze olduğu sanılan yaşamı en göze çarpmaz ayrıntılarıyla kavırıyor ve bu kavrama eylemi gerçekleştiği zaman, «egemen olan», «mutlak» sayılan ne varsa gülünçleşiveriyor. Ama, yaşamla ve nesnelerle tam bir dayanışma içinde olan Ariostos bunu bir söyleve dönüştürmüyor; eline geçen tek fırsattı kaçırdığı zamansa, söylemek zorunluluğunu duyumsadığı «Ne yazık!»ı ironiye banmadan ağzına almıyor.

DİKKATLİ ARİOSTOS'un bölüm başlıkları çok önemli, çünkü metni büyük bir parantezin içine alıyorlar, bu sayede bütün fazlalıklar eleniyor, bütün yükseklikler ortaya çıkıp önümüzde kocaman bir kapı açılıyor. Örneğin, «On beş günlük ücretli izin»de öylesine küçük ayrıntılara giriliyor ve bu ayrıntılar öylesine büyüyor ki, birden kavırıyoruz: Görmek için özgür olmak gerek! Kaba bir allegori kesinlikle söz konusu değil, bir allegori bile söz konusu değil; nesnenin «kişileşmesi»ni amaçlayan yalnızca görsel değil, zihinsel, beş duyusal, algısal ve sezgisel betimlemelerde nesnenin özündeki tansığı yaşıyoruz: Nesne duygu ve düşünceye dönüşüyor.

ARIOSTOS'ta, Herkül Millas'ın da «Çevirmenin Notu»nda belirttiği gibi tansıklı, özel bir dille karşı karşıyayız: Hem yabanıl, hem yapay bir dil; bütün ile ayrıntıyı aynı anda kavramak ve yansıtmak isteyen çok boyutlu, çok katmanlı devingen bir dil; kendi kuralını kendisi koyan, bunu yaparken de kendisini değil «nesne»yi amaçlayan, diri, canlı ve gerçek bir dil, bu nedenle de —bütün karmaşıklığına karşın— bizimle iletişim kuran geçişli bir dil; kendi özünü amaçlayan, matlaşmaya yargılı bir sünger dil değil, bu yüzden, bu yükür altında ezilmiyor, ağırlaşmıyor; saydam, hızlı devinimli geçirgen bir dil; kimi yerlerde düzyazıdan çok şiire yakın, metnin doruklarda gezmesinin nedeni de bu olmalı. Şiirsel eyleme ve anlama dönüştüğü için etkin ve çağrışımlı bir dil Nesne-dil, yaşam-dil.

Gerçeğin ve gerçeküstünün, dinginlik ve karabasanın, olağan ve olağanüstünün, meczup (visionnaire) ve bilgenin, karamizah ve mucizenin, yaşamı, insanı ve olağanı kutsamaya ve yüceltmeye adanmış, bu çağımızın «ezgiler ezgisi» gerçek bir başyapıt. Nesneden ve gündelik yaşamdan insanın özüne, iç dünyasına ve imgelem gücüne giden yolu yürüyüp geçtiğimizi kitabın sonuna doğru anlıyoruz. Bu nedenle alçakgönüllü bir başyapıt «Dikkatli Ariostos».

Ariostos, bir yerde, «Tabladan kayıp kırılan bir bardağın gürültüsünü duyuyorum,» diyor. «Benim tabladan düşen ve aynı zamanda gene benim yerden cam kırıklarını toplayan, ötekiler üzerine basmasınlar diye. Ben, Dikkatli Ariostos». Böyle diyor, kendi omuzuna dokunup, «Hişt! Ariostos!» diyen bir Ariostos («Sonunda içim açılıyor. 'Sevgili Ariostos' diyorum omuzuma dostça vurarak»), içindeki ışığı bir baş-

kasına aktarmaktan başka bir şey istemeyen Ariostos, kendi gülümsemesini gülümseyen Ariostos.

Aramızda «tebdil» dolaşan bir Prometheus olmasın sakın, bu «dar gelirli» Ariostos?

Böyle bir sorun kitabı Ritsos'a yaraşan bir Türkçe ve Türkçe'nin özel bir diliyle çeviren Herkül Millas'ı, bu çaba ve sonunda ulaştığı başarıdan dolayı kutlamak gerek. Ama, DİKKATLİ ARIOSTOS, «Ne Tuhaf Şeyler», «Dirsekle Dürterek» ve öteki altı roman (toplam dokuz roman şimdilik) dilimize çevrilmezse yalnız kalacak bir başyapıt. Bu yalnızlığa engel olmak Herkül Millas'ın ve okurların elinde.

ÖZDEMİR İNCE

Ankara, 12 Ocak 1987

Ben Ariostos'um. Bu adı ben seçtim kendime. Nasıl ve neden seçtim bilemeyeceğim. Şimdi tek bir harfin yer değiştirmesiyle - yani bir "o" nun yerinden kaydırılmasıyla - Aoristos* olduğumu görüyorum. Hoşuma gidiyor bu. Bir alışkanlığım var, gazetemi ceke-
timin iç cebine sığacak şekilde dörde katlarım. Hiç kimse sezemez gazetemin varlığını. Ama ben biliyo-
rum ve gülümsüyorum. Akşamları bulmaca çözmeye çalışıyorum. Hiçbir zaman beceremiyorum. Kalem ve karalanmış gazeteyi masaya bırakıyorum ve pek kolay olmasa da yatıp uyuyorum. Sabahleyin güneş uyandırıyor beni, kocaman bir tahta sandığı bizim eve taşıyan hamalın sırtı gibi dört köşe bir güneş. Gürül-
tüyle döşemeye bırakıyor sandığı ve birinin bunu Uru-
guay'dan ya da Paraguay'dan ya da Paranuay'dan gönderdiğini söylüyor geveleyerek. Biraz tedirgin olu-
yorum, şaşıyorum ve bir güçsüzlük duyuyorum. İçinde ne var bilemiyorum. Belki de şu yaldızlı kağıt-

(*) Ariostos (vurgu 'i' harfindedir) Yunanca'da kullanılan bir ad değildir; belli bir anlamı da yoktur. Aoristos (vurgu birinci 'o' üzerindedir): «belirsiz», «kesin olmayan» anlamındadır. İkinci bir anlamı da fiil çekimindeki «geçmiş za-
man»dır.

tan yapılma taç ya da bir sürü düğmeli bir asker ka-
putu. Ya da gazetelere sarılmış ve talaşın içine sıkış-
tırılmış bardak falan da olabilir. Bilemiyorum. İster
misiniz tanımadığım bir amcam ölüp tüm malını mül-
künü bana miras bırakmış olsun. Ben şimdi nasıl ısı-
marlayacağım ölüm ilânlarını? İşin yoksa uğraş dur.
Eksik olsun bu miraslar ve göreceğin hayır. Ellerimi
oynatıyorum uyandığımdan emin olmak için. Kalkıyo-
rum. Masaya yanaşıyorum. Mektubu zarfa koyuyo-
rum. Böylece, diyorum, devamımı bulabileceğim. Ve
terliklerim eskidi. Başıma bol su döküyorum.

Çiçeklerin, bir merdiveni tırmanırlarken, avludaki küçük havuzda yıkanan kuşlar gibi başlarını sağa sola salladıklarını anımsıyorum. Bunu açıklıkla, çok kolayca duyumsayabiliyorum. Yanıbaşımızdaki arsayı ölçtükleri zaman da aynı sarsılmaz inançla bahçeli bir ev yapacaklarını, bahçenin parmaklıklı olacağını duyumsamıştım; balkonunda (biri sarı) üç battaniyeyi havalandırdıkları o çökecekmiş gibi duran eski yapının tam karşısında olacaktı ev, ve battaniyeler öylesine ısınırlar ki tüylerini dökerler alttaki ısırganları tüylere boğarak. Hanımelinin parmaklıklara nasıl sarılacağını bile biliyorum. İşte, diyorum, dört katlı bir evin arkasında kıvrılan demir servis merdivenini tırmanan yeşil önlüklü bir hizmetçi kız gibi. Benim de gizlerim var ve gülümsüyorum hiçbir şeyden kuşulanmayanları düşündükçe. Bugün, örneğin, Sintagma Meydanı'nda* sağ kulağı biraz aşınmış bir adam ilişti gözüme. Çok ilgimi çekti. Olacak şey mi bu, diyorum kendi kendime. İster misin fare yemiş olsun kulağını, deponun altında ağzı açık uyurken soygundan sonra? Polislere yaklaşıp gösteriyorum adamı. Ama hiçbir şey anlamıyorlar. O zaman ceplerimden çıkarıyorum

(*) Sintagma Meydanı: «Anayasa Alanı» anlamındadır. Atina'nın ortasında, büyük bir alan.

bir bir notlarımı, yazdığım küçük kağıtları, birkaç dış çöpünü, sigara paketimi, dolabın, evin, çekmecelerin, valizin anahtarlarını, (sahi, arkadaşımın mektubunu yanıtlamayı unutmuşum. O yörelerde yeşillik bol olmalı ve uyanmak için de bir saat debelenmek gerekmiyor herhalde) ve işte. Tuhaf. Bu da ne? Gazetem yerinde kaygan, kadife gibi yumuşak bir şey var. Bir cüzdan; üzerinde Prens Hopekeio'nun altından başharfleri. Kim soktu bunu cebime? İlk fırsatta elektrik direğinin dibine fırlatıp atmalıyım diyorum. Ya görürlerse? İyisi mi alıkoyayım. Kimbilir içinde ne var belki de kaplıcaların fotoğrafları. O zaman omuzuma bir el dokunuyor. Evlerin arasında, çeşitli evlerin arasında yol alıyoruz, ve evler beyaz mı beyaz. Gözlerim yanıyor beyazlıktan. Konuşmuyorum. Evler hiçbir zaman bu denli beyaz olmamışlardı, ne de iç bölümleri bu denli karanlık, sıcak ve tozlu mobilyalarla. Neden öyleyse tutuyor beni bu el? Biliyor oysa -bilmemesi olanaksız- o olmadığımı, ve biliyor hiçbir zaman ondan kaçmıyacağımı.

Geçenlerde bıçağımı bilemesi için bir bileyciye verdim. Şimdi tamam. Bir boynu kesermişçesine rahatlıkla ve o hoş tadımla kesebiliyorum ekmeğimi. Bir, iki, beş dilim. İştahım açıldı. Beş, on boyun. Ellerimin kana bulanmış olduklarını duyumsuyorum. Kıvanç duyuyorum. Parmaklarım dizlerimin üstünde bir resmi mi çıkarttırsam diyorum - evet parmaklarım açık, hani Devlet Titayrosu'nun köşesinde taşradan gelmiş yeni evlilerin ellerini fotoğrafçı nasıl yerleştirirse işte öyle. Kanlar görülebilecek biçimde. Ayaklarımda rugan potinler olacak. Ve kesik başların arasında, kendi vurduğu aslan ve kaplanların ortasında duran acımasız ama yakışıklı bir Afrika avcısı gibi göze batacağım. Gene de anlayışlı ve alçak gönüllü olacağım. Bir çocuğu yoldan çevirip karamela alacağım ona. Hatta top yerine ona bir baş da armağan edeceğim. Sonra Kesaryani* yöresine gidip, aynı anda on lastik topla oynarken çarliston yapan bir hokkabazın gösterisi için bedava bilet dağıtacağım. Şaşırtıcı bir oyunu izlerken ve heyecanlanıp gülümsedikleri zaman ne güzel oluyor yoksulların yüzleri. Özellikle güldükleri zaman. O zaman büromuzun şefini bile bağışlıyabilirim, geçenlerde beni çağırıp uyarıda bulunan: Sözde olmayacak bir dikkatsizlikle bazı evrağı karıştırmı-

şım, yok nasırımın sancıldığı başka bir gün büronun arkasında pabucumun tekini çıkarmışım, başka bir gün ise yakama koca bir kasımpatı ilıştirmişim. Konuşurken, parlak cilâlı kara büronun üzerinde duran eldivenlerinin tekini pek belli etmeden itiverip yere düşürdü, beni denemek için. Eldivenin içi herhalde hayvan derisiyle kaplanmıştı - koyun ya da tavşan derisiyle; aslan derisiyle değil. Ve doğal olarak ben bu eldiveni yerden alıp görgülü bir biçimde ona sunmalıydım. Ama hayır. Böyle bir şey olamazdı. O zaman keskin sert madenden bir diküçgen oluşuverdi; köşelerinde ise şefin bakışı, eldiven ve benim bakışım duruyordu. Artık konuşmamız bu üçgenin içinde sürdürüldü ve eldiven fırlatmanın hasımlar için ne anlama geldiğini çok iyi duydum içimde. Bana bırakılmıştı silâhların seçimi. Nasıl silâhtı bunlar, Tanrım. Bir yanda bir deste kılıç. Öte yanda bir sürü tabanca. Bunlar nasıl tutulur elde? Nasıl da soğuktur maden. Ve yanımda kim duracak tanık diye, Gudi'den* ötede, ıssız, sarı otlı, çorak yörede buluştuğumuz zaman? Karşımda namluyu görüyorum, sonsuz boyutlara erişiyor. Beni içine emen mıknaş güçlü bir mağara oluyor. Kayboluyorum şimdi, karınüstü sürünerek bu namlunun içinde, ve yalnızca ayaklarımın dışa sarktıklarını ve debelendiklerini biliyorum. Başım bir çıkıntıya tosluyor. Bir ufacık «tık» sesi ve sonra hiçbir şey. Üstümde soluk konuşmalar. İsimsiz bir yörede akıp giden bir arabanın gürültüsü. Taşların üstünde atların nal sesleri. Herşey nasıl durgun. Işık bile kendi içinde kaybolmuş. Ve ben bütünöyle kendi içimde, çok yorucu bir yolculuktan sonra evine dönen biri gibiyim. Ağır ağır

(*) Kesaryani, Gudi: Atina'da, 1940'larda, kentin en yoksul ve kent sınırlarının dışında kalan yerlerdi.

göz kapaklarımı aralıyorum. Yanıbaşımnda bir bayan, perdecikleri örtölmüş kapalı arabanın içindeyiz. Eli alnımda, Sessizlik dolu ince bir el. Duyamadığım bir sesle soruyorum: «Yağmur mu yağıyor?». Duyulmayan bir ses yanıtlıyor: «Biraz önce güneş çıktı. Biraz önce. Uyu sen». Gene yumuyorum gözlerimi ve hastalıktan yeni kalkmış bir çocuğun ikinci odasının pencere camındaki sineğin vızıltısını andıran uzak takırtısını duyuyorum arabanın.

Bir an için, yalnız bir an için sessizliğe bakıyorum, gözlerinin içine. Sonra yumuyorum gözlerimi, insanlara karışıp yürüyorum. Duvarlara sürtünerek gidiyorum ama gene de çarpıyorum geçenlerin dirseklerine. Gece susayıp uyandığında ve mutfak bilinmez bir yöne yer değiştirdiğinde, karanlığın içindeki masanın köşelerinden de serttir bu dirsekler. Veledin biri parmağıyla beni gösteriyor. «Bak, kör geçiyor», diye bağıırıyor. Ben anlamazlıktan geliyorum. Aceleyle, piyango bileti satan seyyar satıcıyı durdurup numarasını beğendiğim bir bileti seçiyorum. «Ne zaman çekiliyor, acaba biliyor musunuz?» diye soruyorum. Parayı alıp dönüp gidiyor satıcı. Paranın üstünü de vermiyor. O zaman gözlerimi yummayı unutmuş olduğumu anlıyorum. Yumuyorum.

Belki de bulutlar sorumludur bugünkü keyifsizliğimden. Ancak ben nedeni bulmak için kafa yormuyorum. Ekmek kırıntısından kurtulmak ister gibi ellerimi çırpıyorum ve «Ne olursa olsun» diyorum. Biniyorum tramvaya. Çok kalabalık. İyi ki biri kalkıyor ve hemen oturabiliyorum pencerenin yanına. Şimdi, diyorum, bilet parasını da vermesem. Bu kalabalığın içinde biletçinin ruhu bile duymayacak. Kayıtsızca pencereden dışarıyı seyredeceğim ve o bilet aldım sanacak. Hayır, hayır. Herkes aynı şeyi yapıyor. Anlayacak. En iyisi doğal ve doğru dürüst bakayım biletçiye. Ama gözlerim dayanamıyor. Güneş kamaştırıyor. Bir ufak zincirle oynuyor parmaklarım. «Biletiniz, bayım» diyor biletçi. Ben aşağılar gibi ve biraz da öfkeyle bakıyorum, «bir tane daha mı alayım?» dercesine. Ama o bakışıma kanmıyor. Diretiyor. O zaman siyah kravatlı bir beyi gösteriyorum. «Beyefendi aldı bileti benim için» diyorum. O salak adamsa telaşlanıp karşı çıkıyor. «Tanımıyorum ben beyi» diyor. Biletçi zili çekiyor üç koz. Tramvay duruyor. İndiriyorlar beni. Sırtımda toplanan binlerce bakışın gürültüsünü duyuyorum içimde; üzerine bir sürü toplu iğne ve dikiş iğnesi çeken bir mıknatıs parçası olmuşum sanki. Ama hemen he-

men hiçbir iğneleme duymuyorum. Üç tane 'fuko' cıgarası* alıyorum. İlkini tütürüyorum yoluna devam eden tramvaya bakarak. Parmaklarımla kolaylıkla ve beklemediğim bir ustalıkla oynayabildiğim uzun ince bir baştona dönüşüyor cıgaram. Yürüyorum. Ve birden ayakkabılarımla inanılmaz bir biçimde büyüdüklerini ve dışa doğru döndüklerini anlıyorum. Yolun sonunda, sırtını bana dönüp uzakta gözden yiten Şarlo'nun silüetini gittikçe daha ufak göstererek durmadan daralan ve giderek kapanan ısıltılı bir çember seçebiliyorum.

(*) Alman işgali sırasında, yoksulluk yıllarında, çok kötü tütünden yapılan ve tane tane satılan sigaradır. «Fuko»nun özel bir anlamı yoktur.

Krallık Parkı'nın* önünde oturup geçenlere bakıyorum. Dosdoğru gözlerine bakıyorum, sonunda gözkapaklarını indiriyorlar ister istemez. Şu çizmeli albay ve bu simit satan çocuk bile. Kurulanmış kahve fincanı gibi kuru duyumsuyorum gözlerimi. Bazen ağırlaşıyor kapaklar ve o zaman ben bir kırık diş çöpüyle onları destekler gibi ya da monokl takar gibi bir davranışta bulunuyorum. Sonunda yorgun düşünüyorum ve geçenlerin ayaklarına bakıyorum. Adımlarını sayıyorum. Bir, iki, on, doksan üç. Tuhaf. Ayağın tekini yere basınca ötekini kaldırıyorlar, havada pabuçlarını tartar gibi. Ben de öylesine basit, öylesine özentisiz yürümeyi deniyorum. Beceremiyorum. Çünkü ben biliyorum ki bu yöntemle pabuçlarını tartıyorlar. Bunu öğrenseler belki kendileri de yürüyemeyecek artık böyle. Olsa olsa bir bakkalda pabuçları bir teraziye koyup kilosunu tam ve kesin olarak öğreneceklerdi ve sonra pabuçları da, tartmayı da, kilosunu da unutup ayakları çıplakmışcasına ya da ayakları hiç yokmuşcasına bi-güzel yürüyeceklerdi. Pabuçların bu arada çürüdüklerini ve ağırlıklarının değişmekte olduğunu düşünmüyorlar bile. Deliniyor köseleler, su ve çamur giriyor de-

(*) Krallık Parkı : Şimdiki adı Ulusal Park.

liklerden, donuyor ayaklar. Parmakların arasında kara bilyeler pıhtılaşıyor. Sağ elin parmaklarıyla ovuyorlar onları uykudan önce ve yumuyorlar gözlerini. «Aptallar» diyorum. Biri beni öfkeyle itiyor. «Bana mı?» diye soruyorum. «Evet sana» diyor. «Ben Ariostos'un» diyorum. Ve hiç kuşku yok ki Ariostos olduğumu hiç mi hiç anlamıyor. O zaman göz kapaklarımın kapandığını işitiyorum, bir bavul kapağının örtüsü gibi bir sürü değersiz şeyi örterek: Babamın eski çizgili bir yeleğini, karnavalda giyilen bir fesi, dantelli yırtık bir giysiyi, şişleri hâlâ ilmiklerin üzerinde duran yarı bitmiş sarı bir çorabı. Hiçbir şey anlamıyor adam. Ama gözlerimi yere indirdiğimi gördü hiç olmazsa. Bunu unutabilmek için şişleri çoraptan çekiyorum ve tümüyle söküyorum örgüyü, eğri büğrü sarı bir ipliği peşimde sürükleyerek. Ve şimdi o da yere bakıyor, ipliğe basmamaya özen göstererek.

Pencere bahçeye bakıyor. İki kış gülü açtı bugün. Bunca zamandır budamalıyım bu gül fidanını diyorum. Ve cıgara izmariti filan toplayıp köklerine serpmeliyim. Yazları çayırlarda koşuşan kızların giysilerini andıran taze bir gül rengine dönüştü ışık. O zaman koltuklarında bir ter lekesi oluşur - geniş bir leke. Bez o noktada sarıya dönüşür ve kemikleşerek sertleşir kuru bir çınar yaprağı gibi. Keyfimi kaçırıyor bu. Önümde büro şefim beliriyor. Kızıyorum. Bir taş alıp suratına fırlatmak istiyorum. Bu taş karnımın sancılandığı zamanlar annemin ısıttığı tuğlaydı. Evet, öyle, fırlatayım diyorum. Tüm suratı çürüklerle kararsın. O ise gülümsüyor. Bana bakıyor ve gülümsüyor. «Atmayacaksın taşı» diyor. Kıpırmızı oluyorum. Kızardığım zamanlar suratımda çocukken çıkardığım sivilcelerden kalma bir sürü lekenin belirdiğini biliyorum. Bu düşünce yok ediyor öfkemi. Bu kez iki kat öfkeleniyorum. «Fırlatacağım suratına» diyorum ona. «Fırlatacağım suratına» diyor o da sesimi yansılayarak. Elimden düşüyor taş. O, gülümsüyor. Bahçıvan makasını kapıp gül fidanını buduyorum. Sonra şapkamı başıma geçirip çıkıp gidiyorum. Kapıyı kilitlediğimden emin değilim. Gerisin geri dönüyorum. Kilitliydim. Anahtarıma bakıyorum ve kaldırım taşlarının düzgün olmadıklarını düşünüyorum. Hiç düzgün degiller, hiç.

Makara, yüksük, iğne, düğme, halka, topluiğne dolu hasır bir sepeti vardı annemin. Düşlerinin gezindiği gerçek, küçücük bir bahçe. Mavi bir iplik küçük bir kapıyı aralıyordu gökyüzüne doğru. Yapraklar, papağancıklar, küçük tavus kuşları, kızıl şemsiyeli bir kuş, nedensiz bir öğle sonu üzüntüsü, hepsi cambazlar gibi yeşil bir ipliğin üzerinde küçücük sıçramalarla yürüyüp annemin atlas gerilmiş yuvarlak nakış kasnağına varıyorlardı. Ben, her gün, ağaçlardan, ışıktan, havadan bir parçayı ayırıp annemin nakışına ekliyordum. Yavaş yavaş, evimizle dışarısı arasında gizli bir yer değiştirme oluncaya kadar. Eşyalar yerlerini kuşlara, pınarlara, fundalıklara bıraktı. Böylece dışarısı da azar azar yeşilliğini yitirdi ve koltuklarla, dolaplarla, aynalarla ve perdelerle doldu. Peder, anlaşılan, bu değişikliği duyumsamadı, çünkü cıgara külünü bir zambağa silkmeyi sürdürdü - yani eskiden küllüğün bulunduğu yere. Annemle ben gizliden bakışıp başımızı sallıyorduk gülümseyerek. O zaman ben de cıgara içmeye başladım, gözlerimi dumanın berisinde saklamak için. Daha sonraları bir çocuk, elinde o aynı sepet, kiraz satardı. Hemen sevdim çocuğu. «Annemin sepeti» diyorum ona. Çocuk bana bakıyor. Alıp iki kiraz veriyor. Annem yok artık, birbirimize gülümse-

yip başımızı sallayalım. «Teşekkür ederim», diyorum ve iki kuruş veriyorum ona. «Sana armağan verdim, diyor, para istemiyorum.» Kuruşları ayaklarımın oraya atıyor. Alıyorum yerden. Kirazları sol elimde tutuyorum. Çekirdeklerini annemin sepetindeki iki dikiş yüksüğünün içine eksem diyorum. Hiç kuşkusuz, ellerinin nakış işlediği yerde iki küçük kiraz ağacı yeşerecek. Ve o aynı hoşgörölü görünümleri olacak. Çocuğa tekrar «Teşekkür ederim», diyorum. Çünkü onu çok seviyordum, kızamazdım ona.

Bu gece üşüyorum. Kollarımı kavuşturuyorum, eller koltukaltlarımda. Günün masraflarını hesaplıyorum. Sabah öğle akşam söylemiş olduğum sözleri yerli yerine yerleştiriyorum. Önceki el hareketlerimi ütülenmiş peçeteler gibi çekmecenin dibine yerleştiriyorum. Her şey iyi, doğru, boş. Düşüncelerimi okuyorum yüksek sesle, teker teker, lokantanın kötü basılmış yemek listesini okur gibi. Doğru dürüst hiç bir şey. Hastalıktan yeni kalkmış olduğumu da unutmamak gerek. Gene de alışılmış yemeklerden daha başka bir şey seçmek için direniyorum. Eve döndüğümde ağızımda bir tad olsun istiyorum. Ayrıca anahtarım la açarken kapıyı bir şey için sevinç duymalıyım ya da hiç olmazsa bir özürüm olmalı. Çünkü koridordaki askıya şapkamı astığım an, en zor en kötü anımdır. Bu askı bir örümcek gibi şapkamı, bastonumu, ceketimi, pantolon askımı toplayıp beni çıplak, traşsız ve toz içinde sorgu aynasına teslim ediyor. Bir sabah, diyorum, kalktığımda giyinebilmek için askı da hiçbir şey bulamayacağım. Her şeyi emmiş olacak bu örümcek, sinekleri emip geriye kağıttan bir görüntüyü, boş bedenlerini nasıl bırakıyorsa. O zaman, doğal olarak, eski gazetelere sarılı, sonsuza dek, odamın içinde kalacağım. Garsonu çağırıp «Listede olan-

lardan başka bir şey yok mu?» diye soruyorum. «Hayır yok, beyim», diyor. «Ariostos» diye ekliyorum. «Hayır yok, bay Ariostos», diyor. «Yazık» diyorum ve gitmeye davranıyorum. Gözlerinde bir balığın omurgasına benzeyen bir şeyin parıldadığını görüyorum. O zaman. Arka cebinde tabanca taşıyor kuşkusuz. Omuzuna böyle uzun bir peçete atmasının nedeni bu olsa gerek. Yeniden oturuyorum sandalyeme. «Peki, öyleyse ne isterseniz getirin» diyorum. Açılıp kapandıkça elektrik lâmbalarının yansımalarını bir bu, bir öteki duvara dağıtan camlı kapıya bakıyorum. Çay partisinden sonra bir bayanın korsesini gevşetmesi nasıl da iç karartıcı bir şeydir. Çeşitli bardaklardan geriye, topu topu, bir tek parıltı kalıyor. Ve terleyen kızlar ve alınlarına yapışan pudra; genç erkeklerse öteki köşede tek başlarına sohbet ediyorlar. Garson yeniden gelinceye ben sıvıştım bile. Tabagi masaya bırakıp bekleyecek, tuvalete gittim sanacak. Donacak yemek. Hava soğuk. Yol ıssızlaştı ve trenler daha da gürültülü şimdi - ikindi vakti polis motosikletlerinin havaya kaldırdıkları duman ve tozla birlikte ayak uçlarına basarak yürüyen, bir bakıma üzgün bir gürültüdür bu. Evlerin aralığından bakıyorum. Orada, yüksekte, bir bulutun yanında büzölüp öksürüyor bir ufak yıldız. Noel ağacının altında istedikleri oyuncağı bulamamış çocukları düşünüyorum. Ve nedendir havadaki bunca pişmanlık, günahattan önce?

Yaza giriyoruz. Tramvayların çıkardıkları özel gürültüden apaçık belli oluyor. Biletçiler kasketlerini biraz daha yamuk giyiyorlar. Ayakkabı boyacıları ve seyyar satıcılar her sabah kızıl pula benzer bir şeyi, arada sırada bağrışmalarına katarak seslerini alıştırıyorlar. İnsanların giysileri reçine kokuyor, kızların saçları kıvrıcık. Duvarlarda büyük afişler yazlık açık hava sinemalarının açılışını duyuruyorlar. Akşamları ağaçların altında küçük bir sıraya oturup düşünüyorum. Alışılmamış, çok tehlikeli birtakım kumar oyunlarını ve oynayanların masanın altındaki dizlerini düşünüyorum. Ve nasıl oluyor da tümü yeniktirler? Gençler bile. Özellikle gençler. Karşıda Müze donanmış.* Büyük pencerenin ardında Dias'ın sakalsız taş kafası görünüyor. İster misin yontuların da berber dükkânı olsun. Çitin arkasında, kazılmış toprakların ve ahşap barakların hemen yanında olabilir. Bu saatte Müze'yi dolaşanlar acaba ne yapıyorlar, merak ediyorum. Mermer basamakları tırmanıyorum. Magnezyum'la yontuların fotoğraflarını çekiyorlar. Koridorun dibinde deriyle kaplanmış bir koltuğa kurulmuş olan büro şefimi seçebiliyorum. Tuhaf. Ne arı-

(*) Müze : Atina'nın Arkeoloji müzesidir. Olimpos'un en büyük tanrısına Yunanca'da Dias ya da Zefs denir Türkçe'ye genellikle Zeus olarak aktarıldı.

yor burada? Gene gülümsüyor. Bana işaret ediyor. Küçük parmağını kımıldatıyor belli belirsiz. Durup selâm veriyorum. Elime küçük bir kağıt sıkıştırıyor. Lâmbacığın altında okuyorum. «Kerhaneden korkanlar Müze'ye giderler». Köpürüyorum. Hemen önünde pantolonumun düğmelerini açıp Hermes'in apış arasına işiyorum. Cinsel organlarımız değişiyor biribirine. Tahrik oluyorum. Bir titreme. Bir ikincisi. Ve birden magnezyumun parıltısı. Koşuyorum. Merdivenleri iniyorum. Gölgesine sokuluyorum koruluğun. Ve yüzümle ellerim sanki sabun köpüğüyle kaplıymış gibi bir duygu traş olduktan sonra yıkanmadın mı yoksa? Yaşlık var. Ürperiyorum. Ve yarın bütün gazetelerde fotoğrafım çıkacak. Hermes'le bir arada, böyle bir pozda. Ve yazın o dokunuşu. Giysilerime çeki düzen verip gökyüzüne bakıyorum. Küçük sarı papatyalar havaya yükseliyor. İçimden «Pederimiz» duasını okuyorum. Ağaçlar kaplıyor beni. Demek, ölmek öylesine tatlı mı? Gene de traş takımımı silip kurutmalıydım. Paslanacak.

Taşla gizli bir buluşma. Derin, çıplak, herhangi bir ilgisizlik noktasında bırakılmış taşın yüzü. Ölümü seziyorum, rahat, karşı koymadan. Taş, kendisini haklı çıkarmak için aşağılayıcı çabalara başvurmayan, ille de bir amaç gütmeyen kurumlu ve tarafsız şeyler gibi olumlu bir sessizlik zorluyor bize. Taşın çevresinde toplanıyorum, tıpkı yılanların düşüncenin çevresinde toplanmaları gibi. Duyumsuyorum bunu ve zaman gene kuşatmaya alıyor beni. Çevresinde dönüp dolaşıyorum kollayarak taşı, tıpkı kapanının çevresindeki fare gibi. Taa sokaktan geçen gazete satıcısının sesini duyup sıçrayana kadar. Birden bir kapı kapanıyor önümde, konuşmayan konukları ve kuyruklu büyük piyanonun bulunduğu salonu görmeye vakit kalmıyor. O zaman odanın eşyalarına dikkatle bakıyorum ve özellikle böylesine basit dörtköşe bir güvenliği koruyan masaya. Adlarını söylüyorum teker teker, tatlılıkla, hemen hemen içlenerek. Sandalye, karyola, bardak, küllük. Kendi adımları da söylüyorum onlara, çok önemli bir şeyi açıklar gibi. «Ariostos» diyorum. Ama duvarda eskrim dersi yapar gibi el oynatan gölgemi görüyorum. O zaman yeniden kımıltısızlaşmaya* çalış-

(*) Ozan Yunanca'da kullanılmayan ama anlamı kolayca anlaşılan bir sözcük kullanmıştır.

şıyorum taşın anlamının içinde. Karşı evden gelen çatal bıçak sesleri dikkatimi çekiyor. Acaba saat kaç? Herhalde yemek yiyorlar. Küçük bir gümüş kaşığı bir kızın ağzına yaklaştıran bir davranışı algılıyorum. Erik kompostosu diyorum. Evet, erik kompostosu. Güzel ağız, kahverengi yaş çekirdekleri tabağa tükürüyor. Duvarda denizli bir tablo asılı. Sevinçliymişim gibi gülümsüyorum, ama gene de gizli bir aynayı, taşı ve zamanı aldattığımı biliyorum.

Uzayda, tek başına asılı gecenin ilk yıldızı kime gülümsüyor? Bana mı yoksa? Gerçek inançlarını anlamaya çalışarak sırayla tüm gezginlerin yüzlerini tarrayan üzgün meleğin lâmbası olmasın? Kendi yüzümde ufak serin bir projektör gibi duyuyorum. İndirmiyorum gözlerimi. Kızarmıyorum. Oraya yöneliyorum. Yol sessiz. Yalnızım. Tüm yüzümün ısıldadığını biliyorum. Biri, beni iki adamla bir kadına gösteriyor. «Bakın nasıl ışıyor, fener gibi», diyor. Yaklaşıyor bana. «Neden ışıyorsun?» diye soruyor. Ben yıldızı göstermek için parmağımı doğrultuyorum. Ama yıldız yok artık. Ve şimdi, bu, öteki iki adam ve kadın, kornişleri, yol lâmbalarını ve madeni karyolaları boyadıkları o ucuz yaldız boyasıyla yüzümü boyamış olduğumu sanacaklar. Yemek odasının lâmbası altında, kurulmuş masada, elma dolu bir tabak ve resimli bir kitap duruyordu.

Sık sık, elinde sepeti, çam iğnelerine geçirilmiş yasemin demetçiklerini satan siyah giysili bir küçük kızmışım gibi gelir bana. Kimse önem vermiyor bu kızı. Lokantaların geçitlerinde sıkışır, garsonlar azarlar, müşteriler kovar, lokanta sahibi bağırır ona. O konuşmaz. İnsanların terli, aç, körler gibi ya da bir şeye kızmış gibi tabaklarının üstünde eğilip birşeyler çiğnedikleri masalara bırakıyor yaseminlerini. Bekliyor bir iki saniye. Sonra toplayıp çiçeklerini gene diziyor sepetine. Hiç kimse satın almıyor. Yalnızca garsonların hızla geçen tablalarının üstünde hafif bir koku ve ancak sezilen bir gülümseme kalıyor. Bu demetçikleri ne yapmalı, bilemiyorum. Bir köpeğin mezarını anımsıyorum. Jak derlerdi köpeğe çocuk sesimizde. Ben de Jak'ın mezarına gidip yasemin sepetini bırakıyorum. «Jak -diyorum- sevgili dostum, sana çiçek getirdim. Sana yalan söylemek istemiyorum Jak. Bunları hiç kimse satın almadığı, hiç kimse istemediği için getirdim. Özür dilerim Jak.» Çevreme bakıyorum. Kimse yok. Ne Jak var, ne bir şey. Kimse görmüyor sevgi dolu başışımı ve neredeyse dökülmeye hazır göz yaşımı. Ağlamamaya karar veriyorum. Çiçekleri ucuza satıp «yoksul çocuklara» yardım diye göndermenin

daha doğru olacağını düşünüyorum. Bunu yapsam adım da çıkar gazetelerde, bağışta bulunanları gösteren o güzel sütunlarda. Böylece alıyorum sepetimi Jak'ın mezarından ve dolaşıyorum yollarda acemi bir gazete satıcısının sakar sesiyle bağırarak: «Yasemin, güzel yasemin. Demetçiği iki drahmi». Ama sesimi duydukça ve özellikle o minikleştirici «demetçiği», gene ağlamak geliyor içimden. Sonunda yaseminleri koynuma sokup, sepeti bir manava satıyorum. Parayı sayıp yiyecek bir şey almayı hesaplıyorum. En sonunda bir şey satabildim ben de. Ve sevinçliyim, çok sevinçliyim, öyle ki, bu kez bırakıyorum bir güzel akıyor göz-yaşlarım üşütmüşcesine. Ayrıca, koynumdaki çam iğneleri de batıyor.

Güneşin batışıyla bürolar kapanıyor. Gül ve mor renkli akşamın son çizgilerini duvarların üst kesimlerinde görmeye ancak yetişebiliyorum. Havanın sanki hafif bir baş ağrısı var. İnsanlar şapkalarını çıkarıp ilk gölgelerin içinde görünmeyen bir şeye selâm veriyorlar. Ve gece, çenesinin altındaki kurdeleleri* çözüyor, çıkarıyor şapkasını, hep ufak, siyah ve parlak çiçeklerle dolu olan şapkasını, eline alıyor. O zaman benim başımda serin ve hafif. Duyumsuyorum. Alışılmamış bir şey bu benim için. Avucumun birini başıma koyup sıfır numarayla traşlı mıyım diye yokluyorum. Yoldur bu. Yürüyorum. Her adımda özgürlük önsezişi gibi bir ufacık geçikme. Ve nerdeyse tüm ışıklar yanacak. Çünkü yiten ışık, bir bilimsel labaratuvarın uzun masasında çok kenarlı bir küredir şimdi. Etrafta beyaz önlüklü ve beyaz maskeli insanlar kimya deneyleri yapıyorlar. Yandaki odada, bir mermerin üzerinde çarşafı örtülü duran birini yeniden hayata döndürmek istediklerini biliyorum. Ben, maskelerini çıkarmaya ve biraz rahatlamak için sokağa çıkmaya kış-

(*) Yunanca'da adlar erkek, dişi ve yansız olmak üzere üçe ayrılır. Dişi bir ad olan «Gece»yi kadına ya da kıza benzetiyor yazar, bu olanaktan yararlanarak.

kırtıyorum. «Ne gerek var-diyorum- yaşama yeniden dönmeye, ölüm olmadıktan sonra?» Dinlemiyorlar beni. Tek başıma çıkıyorum. Sokaklar yavaş yavaş tenhalaşıyor. Gürültü varıp lağımlarda kalıyor. İşinden akşam yemeğine dönmekte olan bir işçinin adımlarını duyuyorum içimde. Vitrindeki ışık portakal rengi. İki kız bir pencereye kurulmuş. Demek ki zaman bölünemez. Hayır, hayır, Düşünmek istemiyorum. Küçük Maria'nın piyanosu üzerinde duran vazoyu anımsıyorum. İçinde su vardı. Çiçek yoktu. «Maria-dedim- buhurumeryem toplamak için gelecek misin benimle ormana? Sabah erkenden. Geç kalmıyacağım». Av giysileri giyecektim. Bir de borum olacaktı. yankıları duymak için. Kapalı duran marangozhanenin üstünden üç yıldız belirdi. Yanımdan biri geçiyor. «İyi akşamlar» diyorum ona. «İyi akşamlar» diyor o da. «Teşekkür ederim» diyorum o zaman. Tuhafına gidiyor. Duraksıyor. Kartımı veriyorum. Göremediği için okuyamıyor, bir kibrit çakıyorum. «Dikkatli Ariostos» Gene tanıyamıyor beni. Ama nasıl olur? «İyi akşamlar» ve «teşekkür ederim» diyen birini tanımak bu denli zor mu? Gece böylesine yıldızlı olduktan sonra bu denli zor mu? Kartımı yırtıyorum ben de, ve şunları söylüyorum: «Ben bir yabancıyım, beyim. Şimdi kim olduğumu öğrendiğinize göre, iyi geceler.»

Bütün gün saatlerimi özenle yan yana yapıştırıyordum, tıpkı son kitabımızla ilgili olumsuz eleştirileri gazetelerden kesip bir deftere yapıştırır gibi. Ama, dudaklarında ıslatıp bir aşk mektubuna yapıştırmam gereken yeni, renkli bir posta puludur akşamın bu saati. Sevimlileştiğimi duyumsuyorum, ama kendi kendime yeterli değilim. Mutfağıma giriyorum. İkinci çayımı hazırlıyorum. İki fincan hazırlıyorum. Doğal olarak birinin gelmesi gerek çünkü. Bu kaçınılmaz. Güzel, üzgün bir kadın, biraz yorgun. Çok gezmiş bir kadın, ağzında bilinmeyen kentlerin, limanların, ırmakların, gemilerin, sıradağların adları. Ve dudaklarının devinimiyle her şey dost bilinecek. Tablayı büyük odaya getiriyorum. Açık pencereden hâlâ parlamakta olan akşam ışıklarını bu kadınla paylaşmak istiyorum. Ayakkabılarını çıkarırsa ayak parmakları gül renginde ışıyacaklar. Dileğim bu. Çayımızı içeceğiz, aynı kanapeye oturup, bahçelerden ve ata binmiş yontulardan söz ederek. Sonra bir güvercin uçup gelecek, mahallede başı boş dolaşanlardan biri, gelip aramıza kurulacak. Ben de elimle okşayacağım güvercini, elim bulacak kadının elini. Ve ellerimiz sırtında kalacak güvercinin, küçük bir ak mihrapta sonsuza dek

ant içer gibi. «Aristos» dedi, (ne Ariostos ne de Aoristos). «Aristos».* Başka hiç bir şey. Ve mavi kadife gecenin içinde bedenlerimiz kavuştu, yarın limon dilimciği yüzerken yarı iilmiş çayın içinde, tıpkı Atina gğndeki yarın ay gibi. Ve biliyordum bunu.

(*) Aristos (vurgu 'a' harfi üzerinde): En iyi, eksiksiz, kusursuz, demektir.

Çok severim şapkaları, çünkü iğrenç kafataslarımızı başlarımızdan ayırıyorlar. Yüz, şapkasının içinde son bulmaktadır. Çatısının altında bir ev gibi, avizenin içinde bir lâmba gibi. Kül mavisini ışık o zaman burun ve dudak uçlarına daha yumuşak düşer, gölge ve güvenceyle karışık. Şapkamın altında bildik bir çevrenin ve beynimin kuluçkaya yatabilmesi için gereken ısıнын mutluluğunu duyuyorum. Birini selamlamak ya da bir büroya ya da dispansere girmek için şapkamı çıkarınam gerektiğinde keyfimin kaçması bundan dolayı. Ama odamda başım açıkken aynı zorluğu duymuyorum, çünkü - çok basit - bütün oda bir şapkaya dönüşüyor. Ya da bazen sayfiyedeyken ağaçların altında, bu kez de tüm gökyüzü kocaman bir şapka oluyor, beni kem gözden koruyan. O zaman şapkamı bir dala asıp bir kelebeğin ya da bir kuşun üzerine konmasını beklerim. Sık sık şapkacıların vitrinleri önünde aval aval bakarım. Şapkaların çoğu hiç giyilmemiştir, gene de, güzel, görünmez bir yüzü gizlemek için bir parmak boyu öne sarkarlar. Ağırbaşlıdır bazıları, gece treninin ya da vapurun dumanından yapılmışlar sanki. Kimileri de bir düştür yalnızca. Acı-rım teskere almış, artık dolabın üst gözüne atılmış

olan şapkalara, kırışık, toz içinde, güve delmiş. Ve altta o büyük insan boyu ayna, karşı komodini gösteriyor kaçamak, mermerin üstünde duran bir fırçayı ve ölenin ilâç şişelerini. Sahi, ölüler hiç şapka giymezler. Bu yüzden, sekiz atlı ve tuğlu ince uzun cam araba geçerken biz de kendi şapkamızı çıkarıp iki elimizle tutarız alçak gönüllü alçalarak değil ama. Böyle durumlarda alçalmak olur mu? Hiç kuşkusuz yeni bir şapka satın almalıyım, ölüye benzememek için. Ne gerek vardı şimdi bu el sıkmalarına? Stadiu* caddesini tırmanıyorum yavaştan ısılık çalarak; deniz kıyısının hasır şapkaları üstüne o an uydurduğum bir şarkıyı. Evlerin üstünde Atina'nın başında duran bir gül rengi şapka gibi Partenon seçiliyor.

(*) Stadiu Caddesi: Atina'nın merkezinde, Sintagma ve Omonia alanlarını bağlayan cadde.

«Canım Ariostos -diyorum- nedir bunlar?» Hemen hemen sevecenlikle söylüyorum bunu. Kendimi seviyorum. Bedenim ve yüzüm kolay yoğrulurlar. Ağaçların, evlerin, faytonların, bahçe kapılarının, kuşların, balkonların, hayvanların, insanların davranışlarını ve duruşlarını yansıtırılar. Evet, biliyorum. Işık, gölge, müzik sesleri yansıtıyorlar. Herşeyi. Bundan dolayı, benim için, yürüyüşümün bilmem kiminkine benzediğini, bakışımın başka birini, duruşumun bildik bir sütuna, el davranışlarımın şuna, gülüşümün ötekine, sesimin şu şarkıcının sesine, saçlarımın Antinoos* yontusununkine, ayaklarımın koşucu Agias'ın** ayaklarına benzediğini söylüyorlar. Ah, gerçekten; bütün varlığım borçlarımdır. Kendim de bir borcum. Kimim peki? Bu yeterli midir *olmam için*? Borçlarımı birden ödemeye karar veriyorum, zengin olmanın yolunu bulmalıyım, ben de borç vermeye başlamalıyım, özellikle

(*) Antinoos: M.S. 110-130 yıllarında yaşamış, eşsiz güzellikle bir gençti. Anadolu'nun Vithinia yöresinden olup Andrianos'un yakınıdır. Birçok yontuya konu olmuştur. Vithinia, Batı Karadeniz yöresini kapsar.

(**) Agias: eski Yunanistan'ın tanınmış bir pentatloncusudur. Yontusu Yunanistan'da Delfi müzesindedir.

bağıştta bulunmalıyım, kendimi kazanabilmek için. Paramı sayıyorum. Mahallenin tavernasında akşam yemeği yememe bile yetmiyor. O zaman şöyle diyorum: «İyi yürekli insanlarım, (salon hemen hemen dolmuştu; ön sırada bir çocuk bana mavi mavi bakıp inanıyor bana), uçan kuşa borcum var ama ödeyemiyorum borçlarımı çünkü yoksulum». Ha, evet, şimdi biliyorum: Yoksulum ben, ve bunu hiç kimseye borçlu değilim. (Ve birden anımsıyorum yıllarca önce gizli günlüğüme yazdıklarımı: *Hiçbir şeyim yok. Her şey benimdir.*) Gülümsüyorum. Bu gülümseme benimdir. Evet, biliyorum: Bütün insanlara benziyorum ben ama gerçekte insanlardır bana benzeyen. (Salon boşaldı.) Tek başıma kapıdan çıkıyorum. Sol avucumda bir altın parayı sıkıyorum. Nereden buldum acaba? Bakıyorum. Güzel bir apolon kabartma başı. Kalp olmasın? İnceliyorum. Isırıyorum. Hayır. Ve işte, şimdi sokakta, salonda bana mavi mavi bakan ve bana inanan çocuk. Parayı avucuna sıkıştırıyorum. «Al -diyorum- çekirdek alırsın». «Hepsi mi?» diye soruyor. «Hepsi», diyorum. O zaman gülümsüyor. Ben de gülümsüyorum. İki gülümseme kesişiyor. Yol pırıl pırıl. Bense her şey şeyini verdikten sonra tüm gökyüzüne bakan biri gibi zenginim. Bak, son giysimi de çıkarıyorum. Çıplağım. Ben kendimin yontusuyum. Ve büyük belediye parkında, şadırvanın yanibaşında, hurma ağaçlarının yüzünde, bedenimde yuvalanmalarını istiyorum.

Işık ve meltemle oynaşan perdeler dikkatimi çekti bugün. İki küçük dansöz bunlar, kısa dantel giysili, oynak mı oynak, ikide bir aynalarına bakıyorlar -yani pencere camlarına- sanki baldırlarını gizlemek istermişcesine giysilerini çekiştirir gibi yapıyorlar, sonunda çeke çeke cırlıçıplak kalıyorlar, küçük tombul kıçları parıldıyor sabahın dört dolunayı gibi (çünkü, unutma, iki tane de camların içinde görülüyor). Çok hoşuma gidiyor bu perdeciklerim; akıllı ve çok kurnazdırlar: Onlara bakmakta olduğumu sezdiler şimdi ve aldatmak için beni, biçim değiştirmeye koyuldular. Bazen dansöz, bazen palyaço, bazen bir çocuk yelkenlisi, bazen eteğinin bir ucunu kaldırıp belindeki kayışa tutturan hamarat ev kadını oluyorlar. Ama ben yaptıklarıyla eğleniyorum, bu değişikliklerden kişiliklerini daha iyi anlayabiliyorum (çünkü, bilindiği gibi dönüşümdür aslında gizlenmek isteneni açığa vuran). Ariostos bütün bu numaraları girdisi çıktısıyla bilir-öğrendi artık yaşaya yaşaya. Ve her şeyin bir gizi vardır, özel yaşamlarının ve onları kullanışımızın dışında;- sandalyelerin, karyolaların, bardakların, çatal-bıçağın, çarşafların, peçetelerin, diş fırçalarının, tarakların. Bezden tahtadan, madenden, taştan, kilden

kemikten, alçıdan ve (neden olmasın?) havadan bunca şeyin. Nasıl da değışirler ama aynı zamanda da biri ötekine ve bana akraba kalarak. Ve kullanışlarından da öte, isteyerek ya da istemeyerek (dış etkilerin başkısı altında ve belli ya da belli olmayan bir tehlikeden kaçınmak için değışme çabalarıyla) girdikleri dönüşümlerinden de öte, ben, huylarının korkunç sürekliliğini ve yıpranmalarının kaçınılmazlığını farkedebiliyorum. Ama ben anlayışlıyım: Acılı değışmezliklerinden söz etmeyip, dönüşümlerinin ustalığını, dayanma isteklerini ve bir parça ölümsüzlüğü aramanın (ya da elde etmenin) tansığını göklere çıkarıyorum. Tansıktır gerçekten. Çünkü pencereimin her iki perdecigi, işimden terden sıırıslıklam dönüp çıırılçıplak soyundugumda ve Arisostos -bir başkası değil- olduğumu, benim de bir vücudum olduğunu ve başka bir vücuda gereksinim duyduğumu yeniden anımsadığımda, beni komşularımdan saklamak için burada yerlerinde olmuyorlar. Onların işi değil bu. Onların da kendi öyküleri var, kendi sevgilileri, kendi eksiklikleri, iyi yürekli dantellerinde şifreyle yazılmış günâhları. Ve tırmanırken yüksek dağa ayakkabıların delinir doğal olarak. Ve ayaklarım çıplak Dimitra ninenin sayfiyedeki küçük evine döndüğümde tavuklar gıdaklıyordardı avluda sevinçle, altın rengi öğle vakti. Küçük bahçeden bir marul kopardım, çeşmede bi güzel yıkadım, eve girdim (kapı açıktı, içerde kimse yoktu), iskemleye oturdum, marulumu çiğnemeye koyuldum. Ve o zaman, dışarıdan bir at başını alçak pencereden içeriye sokup bana baktı. At beyazdı. Kalktım. Maruldan bir yaprak kopardım, atın ağzına uzattım. İkimiz de aynı düzünde çiğniyorduk ve bakışıyorduk. Size hep bu tansıktan söz etmek isterdim.

Akşam olmakta. Başlarının üzerinde gül dolu bir sepet taşıyarak karşı evin duvarlarında yokuş yukarı çıkan gölgelere bakıyorum. Sessiz, şatafatsız bir mahalle; küçük balkonları akşamın üstüne eğiliyorlar, ağaçlara asılmış çocuk salıncakları gibi. Balkonlar da hafiften kımıldıyorlar sağa sola, dalgalandırarak yıkanmış kız giysilerini, çizgili iç donlarını ve ak fanilaları. Yasemin ve portakal kokusu bir arada. Henüz lâmbası yakılmamış bir odanın içinde tatlı bir kadın sesi duyuluyor. Nasıl da uyuyor bu ses bana, beni giydiriyor sanki, yıkanmış bir ayağa uyan ince örgü bir çorap gibi. Ben ve kadının sesi bir arada gecenin içinde, bir çorapla bir ayak birlikte yeni boyanmış ayakkabıya nasıl uyarlarsa öyle güzel uyuyoruz; dar bir ayakkabı değil bu, ne de bol, sıkma düşüncesinden uzak, bolluk duygusundan uzak - duygusuz, tarafsız bir duygu. Arı özgürlük. Gökyüzü, artık duyulmayan kadının sesi, ben. Bir yıldız görüldü. Benim yıldızım. Bütünüyle benim. Yani Ariostos'un. Bu gece dişlerimi çok sessiz fırçalamalıyım, hırsızlar duymamalı. En iyisi, hiç fırçalamayayım. Üşeniyorum. Yalnızca, ben ve o yıldız.

Düne kadar tümüyle benim olan bir adım vardı. Benimdi. Hiçbir kimseyle paylaşmıyordum onu. Sokakta biri «Ariostos» diye bağırrsa, binlerce insan arasında bana seslendiğini bilirdim, ve daha başımı çevirip bakmadan kravatımın düğümünü düzeltirdim. İsmimle kıvanç duyardım. Kendimi tanıttığımda iki kez tekrarlarım: Ariostos, sayın bayım, Ariostos. Ve bıraktığı hoş izlenimden kuşku yoktu. Bu Pazar günü, böyle sabah sabah hangi şeytan dürttü de açiverdim o eski, daha ciltlenmemiş ansiklopediyi. Birden yitiriverdim (o biricik) benim olanı ve kişiliğimi. Paramı çalmışlar da kiramı ödeyemez duruma düşmüş gibiyim. Sokağın orta yerinde pantolonsuz bırakıvermişler sanki beni. Okuyorum: «*Ludovico Ariosto*, en meşhur İtalyan şairlerinden biri (1474-1533). Estis Kardinali Hipoliti'nin diplomatik sefiriydi. Şair olarak *Öfkeli Orlando* epik şiiriyle ölümsüzlük kazanmıştır. Bundan başka komediler, hicivler, soneler, lâtince şiirler yazmıştır.». Bu benim yıkımım oldu. Yabancılaştım en çok sevmiş olduğum şeye - yani özel ve karşı gelinmez bir biçimde beni belirliyen şeye. Şimdi benimle adım arasında, lâtincesiyle bu efendi sokuluveriyor çağrısız, tarlalarımı ayaklar altına alıyor, havadaki ve güneşteki payıma el koyuyor. Hiç olmazsa şu öfkeli Orlando olmasaydı. Koca boynuzlu kara bir boğa gibi canlanı-

yor gözümde. Bu artık herhangi bir uzlaşmayı da olanaksız kılıyor. Her anlaşma çabasında iki boynuz belirliyor orta yerde. Gene de bu konuyla ilgilenmemek ve rahat etmek istiyorum. Sonunda adımları unutmaya karar veriyorum. Penceredeki ve sandalyemdeki yerimi ötekine bırakacağım. Ama hayır. Öç almak daha iyi. Kiramı ödemiyeceğim (çekmecenin dibinde hazır duruyor). Bakalım nerede kalacak bu soneli efendi, nasıl geçinecek. Biri kapıyı vuruyor. «Bay Ariostos. Bay Ariostos». Ev sahibem. Benden yanıt yok. Kim bilir belki de ötekini çağırmaktadır. Varsın o ödesin kirayı. «Bay Ariostos, içerde misiniz? Kek getirdim- fırından yeni aldım». «Benim için mi yoksa öbürü için mi?» diye soruyorum. «Sizin için, tabi. Öbürü kim?» Açıyorum. «Alın kirayı-diyorum. Zaten getiriyordum. Şu yararsız ansiklopediyi de alın, sobayı tutuşturursunuz. Kek için teşekkür ederim.» «Ben de teşekkür ederim bay Ariostos.» Teşekkürü, bayı ve ismini alıyorum. Pencerenin yanbaşı, pazar güneşinin altında yerimi alıyorum. Bütün dünyanın kütüphanelerine karşı derinden bir horlama, duyumsuyorum. Kek hâlâ sıcak. Ne güzel kokuyor. Ağzıma götürüyorum. Hayır. Hayır. Yemiyeceğim. Kekteki kara üzümler kurnaz çocuk gözleri gibi. Bana bakıyorlar. Demek hâlâ, Luna Park'lar var sabahları, tahta atlara binmiş dönen, dönen, dönen küçük kızlar ve küçük oğlanlarla dolu -benim de bir atım var- altından bir atım. Dönüyorum, dönüyorum, dönüyorum menekşeli kentin* üstünde - dönüşler, ışık, ışık, ışık. Görmüyor musun? Ben Dikkatli Ariostos'um (ya da istersen, Aoristos**), Işık.

(*) Menekşeli kent: Eski Yunanca «iostefes esti» sözcükleri kullanılmıştır.

(**) «Aoristos» için, *Uyanış* bölümüne bakınız.

Tramvay raylarının keştiği yerde insanlar toplanmış. Ve daha başka bir insan kalabalığı da habire üşüşmekte dört yoldan aşağıya koşarak. Koca bir ağaç kütüğünü sürükleyerek ırmaklar nasıl akar, aşağı yukarı anlıyorum. Ne oluyor? Herkes sorup duruyor. Kaza mı dedin? Ben yaklaşıyorum. Hiç kimseye sormuyorum. Doğru işime gidiyorum, ıslak yola basan ayaklarıma bakarak. İlerliyorum, başımı çevirip bakmadan. Ama sol kulağım geride kalıyor. Duruyor. Çakılmış, adım atmıyor. Ben ilerledikçe, o tam tersine yöneliyor. Yanıbaşındaki yerinden dönüp, sırtıma, ensemden biraz daha aşağıda bir yere yerleştiğini seziyorum. Sonra kopuyor. Tramvay kavşağına koşuyor. Uzun bir tel aracılığıyla bana ulaşan bir telefon kulaklığı gibi oluyor. Kaldırım taşlarına sürtünen teli işitiyorum. Sinir bozucu bir gürültü çıkarıyor, duymamı engelliyor. Gene de ilerliyorum yolumda yalnızca, elimi oynatıyorum, teli çekip kulağımı yerine getirmek için. O zaman, peşimden gelmek istemeyen ve her köşede ve elektrik direğinin dibinde duraklayan inatçı bir küçük köpeğin kayışını çeker gibi oluyorum. «hamfendi», diyorum «acaba köpek sizin mi? Yolda buldum.» «Ah, beyefendi, minnettarım size» diyor kadın.

«Kargaşalığın içinde kaybettim.» Veriyorum ona, ak, kıllı tüy gibi köpekciğini ve sezdirmeden avucuma bir göz atıyorum. Meşin kayış kırmızı bir çizik çizmiş. Ve birden saatime bakıyorum. Koşmaya başlıyorum. İşime on dakika geç kalmışım. Adam ölmemiş. Bayılmış yalnızca. Hâttâ kırmızı çorap da giymişti.

Bir dükkana fanila ya da don falan satın almak için tek başına girebilen, yeni bir lokantaya ilk kez tek başına girebilen, tanımadığı tuvalete gidip ellerini yıkayıp bol kağıtla kurutabilen, bence gerçekten yiğit bir kimsedir. Korkmadan pazardan bol bol meyve ya da balık satın alan da öyle. Özellikle, tiyatro gişesinin önünde sırtını dönüp duran ve paranın üstünü alarak ve hâttâ büyük lâmbanın altında parayı sayarak bilet alan da yiğittir. Ve kaygısızca geçiveriyor denetleyip biletleri kesen vergi memuruyla kapıdaki adamın arasından. Ve bileti sahte değil, elinden de düşürmüyor. O zaman, çıplak süngülü iki yabanıl nöbetçi arasından geçip yasak bir saatte, Savunma Bakanlığı'nın kapısından geçiyormuş gibi geliyor bana. Bu adamlara gerçekten hayran kalıyorum. Ellerinin yapısı bile (dikkat ettim buna) başka türlü. Özellikle baş parmak çok büyüktür, tırnak derinden kesilmiş ve geniş. Bense saatlerce dolaşırım tiyatronun önünde. Sağ elimde biletin tam tutarı para. Gişenin camındaki fiyatlara bakmıştım çaktırmadan. Kaldırımda durup renkli elektrik reklâmlarının altında parıldıyan ince-uzun arabalara bakıyorum hayranlıkla. Baş kadın oyuncunun yaldız çerçeveli iki fotoğrafına da hay-

ranlıkla bakıyorum. Yalnızca, çerçevelerin üstünde sinek pisliğinin olmamasını yadırgıyorum. Soyunurken eli çok uzun olsa gerek - herhalde tavana varıyordur. Sonunda gişeye gidiyorum. «Lütfen bir bilet», diyorum çok terbiyeli, kızmasın diye. «Bitti, beyim, bugünkü seans», diyor. Öyle diyor: «Beyim». «Bitti mi, beyim?» diyorum ben «bitti ha» (ve hiç hoşuma gitmiyor söylediğim bu «ha»). Düzeltiyorum: «Hım, demek bitti. Teşekkür ederim». Nasıl iyi bir insandı gişedeki. Hiç sinirli değildi. Birden parlayanlardan hiç değildi. Ama ya ben? Başparmağıma bakıyorum. Tırnak şimdi daha geniş. Köşeyi dönünce biletin parasıyla kestane satın alıyorum. Rahat, soyuyorum onları, ve güvenle seviyorum bütün insanları. Ellerim siyaha boyanmış, ve beğeniyorum onları. Şimdi yukarıya doğru bakıyorum. Gök yıldızlarla dolmuş. Üşütmüş birkaç bulut, yakalarını kaldırıyorlar ve ağır ağır, eğilerek batıya doğru gidiyorlar, kentin üzerinden. Ben yakamı kaldırmıyorum.

Sabahları taşra sokaklarında dolaşmayı severim. Yağmur yağdı bütün gece. Islak kiremitler azıcık güneşte parlıyorlar. Damları özellikle severim. Omuzlarını eğerler, çocuksu bacalar üzerlerine atlasın diye. Ve dut ağacından düşen yaprakların kokusunu taşırlar. Papaz, ayakkabıları çamurda kirlenir diye çekiniyor, sokağa çıkmaya karar veremiyor. Her şey bir sır vermek istiyor -acele olmayan. Kapıdan kapağa giden, ya da çıplak ağaçların karşısındaki o penceredeki sesler de öyle. Taşlar sırtlarını kamburlaştırıyorlar okşanmak isteyen kediler gibi. Yaşlı bir kadın ötekine dert yanıyor. "Yoksulluk", diyor "Romatizma", diyor. Tabaklar kırılıyor teker teker. Bardaklar da. Gürültüden sonra daha da artıyor sessizlik- anıyabildiğin bir sessizlik. Aynanın kırılması ayrı.* Tabakların rafındaki kâğıdı değiştirmek gerek. Beyaz olmamalı, çünkü kolay kirleniyor- sineklerin pisliği de belli oluyor. Öte yanda koyu renk, yeşil ya da mavi, ilkyazın gelmesiyle öğle-

(*) Aynanın kırılması halk inançlarına göre uğursuzluk getiren bir olaydır.

den sonra mutfağa giren güneşten solar. Kâğıdı kenarından dantel gibi keserler makasla ve sonra küçük pupatyalar gibi delik deşik ederler. Flütün de doğal olarak delikleri var, ama üç aydır çarşaflarını değiştirmeyen genç öğrencinin odasından her akşam seslenir durur. Bunu iyi biliyorum. Bundan dolayı doğrudan doğruya devlet kütüphanesine giderim. Hiç kimseye selâm vermeden. Kime selâm vereyim? Topu topu bir yaşlı adam oturmuş aşınmış masanın başına. Kötü ruhlu bir yaşlı adam, gözlüklü ve elleri zayıf, öylesine zayıf ki sanki beni boğmak istiyorlar. Kitabını açıp orada kalıyorum. Yandaki odada fareler cirit atıyor. Kapı çivilenmiş uzun paslı çivilerle. Hiç kimse giremiyor içeriye. Ama ben biliyorum—büyük bir oda, bomboş, toz dolu. Bir zamanlar yemekhaneydi. Tam boş değil. Bir köşede, dipte, gölgenin içinde, alçıdan bir yontu var. Karanlık ve tozdan dolayı ne olduğu pek seçilmiyor. Toz bezini alıp sandalyeye çıkıyorum. Ama yontunun hemen arkasında bekçi duruyor ve bana bakıyor cıgarasını sarak. Ancak yüzünün, tozunu alabildim. Tanıdım. Benim, öldüğüm zamanki kendim. Ama kitap bunlarla ilgili bir şey söylemiyor. Ve birden, aşağıda, yolda, kütüphanenin dışında, noel şarkıları söyleyen çocukların zilleri* duyuluyor. Suratıma sıcak ekmek kokusu çarpıyor. İnce uzun pencereye bir göz atıyorum. Bulutlar, donmuş, üşütmüş, bulutlar. Ve daha da bulutlar. Bulutlar yontu olamaz. Ama gene de, kim bilir?

(*) Noel şarkılarına üçgen biçiminde, demirden yapılmış bir zil-le eşlik edilir.

Elleri yüzlere yeğlerim. 'Yüzler, şimdiki zamanla şişerler, aptal, yabancıldır, anılarıyla hiç uzlaşamazlar. Ama ellerin resmi, hemen hemen dinsel, uzun süreli bir görgüleri var. Ve tarafsız bir içtenlikleri. Kanıtı: Aynaya hiç bakmazlar. Bakışlarını ve duruşlarını önceden hesaplamazlar. Ellerin biçimlerini ve davranışlarını izleyerek orada bulunmayan yüzü yoğuruyorum, zaman içinde değişmeyen, demirden, taştan ya da camdan olan yüzü. Bazen insanların omuzlarına gerçek başlarını yerleştiririm, mutfak masasında yağ ve sirke şişelerinin, çatalların, bıçakların ve tuzluğun arasına bir vazo koyar gibi. El davranışlarından, pencerelerden sokağa dağılan yemek kokularından olduğu gibi, yalnızca yüzlerini değil, ama evlerini de, eşyalarının düzenini de tanıyorum. Sık sık, akşam çökerken ve yemek saati lâmbalarını yakarlarken, evlerin önünde beklerim, öğrenmek için değil, doğrulamak için. Hafiften aydınlanan bir el üç parmağıyla bardağı tutmakta. Az sevmiş olandır bunu yapan. Gölgesinin üzerinde üzgün seyreden şu el ise bir anne elidir. Çocuğu, doğal olarak, hastadır. Kahve rengi bir battaniyeyle örtülmüş, büyük yataкта, iç odadadır. Güneş bir tatlı kaşığıyla tavuk

Çorbası yediriyor. Yanıbaşında kolu kırık bir oyuncak bebek oturuyor. O yemiyor. Komodinin üstünde bir bardak limonata duruyor. Karşıkı  tten bir köpek havlamaktadır bana. Tanımıyorum köpeği,  unku bilindiği gibi köpeklerin elleri yok, yalnız ayakları var.  ıkıp gitmek zorunlu oluyor. Bütün gece, tah-tadan bir gemi yontup yarın hasta çocuğa götürmeyi düşünüyorum. “Hanımefendi burada değil”, diyor bana hizmet i kız. Ve elleri önlüğünün cebinde ve öfke-li. Ha, o zaman çocuğun oyuncak gemiyi almasına hiç gerek kalmadı. Hasta olmasına da gerek yok. “El-lerini battaniyenin altına sokabilir”, diyorum kızı. “   mesin diye”, ve ben de ceplerime sokuyorum el-lerimi. Kim bilir? İster misin hizmet i kız da eller-den anlayanlardan olsun ve yapıştırıversin omuzları-ma içinde bir marul bulunan aptal bir vazoyu, ya da hasır örgülü şarap damacanasını ya da pirin ter ha-vanı, ya da salamura turşuyla o cam kavanozu bile.

Uyurken eşsiz bir içtenlikteyim. Uykum üstüne konuşurken bu içtenliği yıkıp yok ediyorum. Hemen anlıyorum bunu. Artık ondan sonra, önceki içtenlik tasarısını kavramam olanaksızdır. Bu yanlış, ege-mence çıkıyor ortaya, ve korkunç bir kuşatmayla kendi gerçekliğini kabul ettiriyor. Ondan sonra, el yordamıyla ilerliyorum, nereye çıkarsa. Ama önceden olduğu gibi, bir yere dayanmayan bir merdivene tırmanamıyorum, ya da telgraf tellerine bile tutunmadan bir damdan bir dama geçemiyorum, ya da gerçekten en güzel, göksel bir bedenle yatamıyorum. Artık, bütün zamanın hem içinde hem dışında olamıyorum. Gene de, sonradan da olsa, benzeyebilmek için kendi içtenliğime, usta bir dönüşle, yitirdiği bir taslağa uygun olarak heykelini yontan ve taslağın yitişinin neden olduğu can sıkıcı durumda taslağın yapıtına uyması için çaba gösteren yontucunun duruşunu ediniyorum. Bu yalancı yapıta daha sonra içtenlik havası veren bu kurnazlık. Bu noktadan sonra bu içten pazarlıklı durumun birbirini izleyen yadsımalarını ve gerçekleştirmelerini izliyorum. Çünkü uyku, yer ve zaman ve ahlak engelleri tanımıyor. Uyku, herhangi bir uzaklık için taşıt araçlarına ge-

rek duymuyor, ne de sıkı bir tutarlılığa ve devamlılığa. Ve ne denli kolay değişen, çabuk ve kaypak olursa olsun, gene de bölünemez. Eşyaları iç taraflarından aydınlatan ve iç taraflarından birleştiren ışık gibidir. Güneş doğar doğmaz kaybolmaktadır bu ışık, ve eşyalar artık bulut ve cam değildirler; bir sürü adı olan basit eşyalardır yalnızca, ve yerlerinden kopmuş renklerdir —dizeler yazan birinin demiş olduğu gibi— “balıkların ve meleklerin sevgilerini”* gösteren mozaikten kopmuş mozaik taşları gibi renkleridir. Ellerimle gözlerimi ovuşturuyorum, içimde bir duygu; sanki günlerdir cebimde acele postalanması gereken ama savsakladığım ve sonunda kirlenip buruşmuş bir mektup varmış gibi. Şimdi, zarfını değiştirip gönderiyim diyorum, ama hep sonraya bırakıyorum. Parmaklarımla bu büzülmüş mektuba, inmeli sarkık bir ağza dokunur gibi dokunuyorum. Kekeliyor. Başta ki eksikliği ve sorumsuzluğu anlıyorum. Bu özür yeterli değil. Hiçbir özürü kabul etmiyorum. Tanınmalıyım, tanınmalıyım. Yüzümün köşelerini arıyorum. Çenem dört köşe olmak için bir çaba gösteriyor. Beceremiyor.

(*) Ritsos'un kendi sözleridir.

Yatağa giriyorum otobüse girer gibi. Nereye varacağımı bilmiyorum. Paramı önceden sayıyorum ama dönüş biletini de hesaplamayı unutuyorum. “Yaşam”, diyor yanımdaki bay —ve sağ elinin işaret parmağına koca bir yüzük takmış, “kendiliğinden yaşam değildir. Ölümüne karşı direniştir. Direnişin başarılı olduğu yerde unutuluyor direniş, belli bir başarı sağlanıyor ve geri dönüyor o güzel, uğraşını bilmeyen ya da unutmuş olan o ilk yaşam” Ben ona bakmadan dinliyorum. Bana söylemiyor bunları. Yüzüğünü görüyorum. “Ve sanat”, diyor sol elinin küçük parmağında küçük bir yüzük takmış olan yanımdaki öteki bay, “sanat, eyleme karşı koyan eylemdir, haklı çıkararak yaşamı, bilmesi gerekmeden, ama bilerek. Özellikle şiir, kendisi yaşam olarak var olabilmek için giderek karşı koymayı yok etmeye yönelen karşı koymanın ta kendisidir. Eyleme geçme güçsüzlüğünün eylemidir” İnce ama yüksek ve arı bir sesle konuşuyor. Belli ki benim de duymamı istiyor. Ben duymazlıktan geliyorum. Küçük yüzüğüne de bakmıyorum. “Eleştiri”, diyor şimdi aynı bay, yapmacık resmi bir sesle, “kişisel ölümün korkusudur ve korkuya karşı çıkmadır ya da daha doğrusu,

korkunun unutulması ve dönüşmesidir. Eleştirici daha az korktuğu an şiire yaklaşır. Kendisine karşı duyduğu korkuya korkusunu açığa çıkartan eleştiri nesnesi karşısında duyduğu korkuya öteki adamın üzü karşısında duyulan korkuya başarıyla karşı koyduğunda eleştirici eleştiri dediğimiz şeyi yaratır. Sanatçının çalışma biçimini kendisi de yaşar: Kendini yok eder ve yaratır. Üzünü kendi kişiliğinin ölümü üzerine temellendirir. Ölümün tümüyle bir korkunç buluşmasıdır bu" Bu «korkunç buluşma» sözünü öylesine gülünç bir sesle söyledi ki dayanamadım. «Abuk sabuk şeyler bunlar, baylar», dedim. «Hangi ölüm, beyim, hangi yaşam, hangi ozan, hangi eleştirici? Bardakları yıkdığında, mutfağın mermerinde ters yüz bırakıverirsin kurusunlar diye. Kaldırınca da oradan, mermerin üstünde sudan çelenkler kalır; bu orada önceden bardaklar vardı demek değildir. Onlar sudan çelenklerdir, o kadar. Ama havada, tam olarak kalır bardakların biçimi ve saydamlığı. Küçük (yüzüksüz) parmağını şöyle bir oynatsan havanın tümü çingirak sesiyle çınlar. Şiirde "*duyuyorum*" dediğimiz şeydir bu. Ama eleştirici, baylar, nasıl duysun? —kulağında parlak bir düğme ve yeleğinin cebinde bir zincir de olsa». Öyle konuştum, en başta öfkeyle, sonra hayır. Yatağının üç basamağını iniyorum, hafifçe itiyorum uyuyakalmış biletçiyi ve dama çıkıyorum. Yoluna devam eden tramvayı görüyorum ve camların ardından aval aval bana bakan yüzüklü iki yolcuyu.

Var olan bir şeyi betimleyemem, çünkü *vardır* o ve betimlemeye ya da yabancı bir sese gereksinim duymuyor. Var olmayı düşünmüyor. Bundan dolayı onu ne zaman, betimlemeye kalkışsam, ilgili ya da ilgisiz başka bir şeyle oranlayarak ve önüne bir «gibi» sözcüğü koyarak başka bir düzeye yerleştiriyorum. Böylece, onu daha zengin tutmak için, kendime, başkalarına, yaşamın kendisine ve hiçbir kanıt aramayana, yaşamın bir kanıtını vermek için, onu yıkıp yok ediyorum. En doğal akıcılığı, durgunluğa varan akıcılığı, içinde samanın, limonların ve ölü kuşların yüzdüğü, kırılma ve bükülmelerle dolu bir sinirlilikle yansıtıyorum. Ve gene de, biraz önce nasıl durgundu her şey —her şey yerli yerinde— şişe masada, durmuş olan saat, fırça sandalyede, karyolanın demirleri ve arkası basılmış terlikler karyolanın altında. Ve odanın havası dengeli, yansız, yerinden oynamaz. Şimdi saati kuruyorum ve bu ciddi olmayan (bak, sıfatları kullanmaya başladım bile) tik-tak sesine, ağırbaşlı bir yanıt aramaya koyuluyorum. Eğer biri, birden, omuzuma, vursa, masanın kenarında tek başına yanık unutulmuş ve külü döşemeye sessizce dökülecek olan bir sigara gibi olacağım. O zaman: «Oda dumanla

doldu. Pencereleeri açalım», diyeceğim. Ve sigarayı ağzımda yanık olarak unutmuş olsaydım, hiç kuşkuım yok, dudaklarım yanardı. Hiçbir şey anlamıyor adam. Kırık sandalyeyi sunacağım ona oturması için, ve bacakları gülünç bir biçimde havalarda, serilecek yere. Ama ben o zaman gülmeyeceğim. Elimi uzatacağım kalkması için ve fırçalayacağım fırçamla her yanını. Yeter ki yerlere serilsin.

Bulutlar toplanıyor. Katar katar kuşlar daha güneşli olan yurtlarına dönüyorlar. Ozanlar kâğıtlarına dönüyorlar. Işık gittikçe daha düşündürücü oluyor ama daha da içine kapanık. Bu bayın, sanat yapıtlarının değerlendirmesinde uzman olduğunu söylediler bana. Ünlü bir sanat eleştiricisiymiş. Bir tek sözülle yok olmaktan kurtarmış bir sürü insanı, ve iki sözülle başkalarını yerin dibine batırmış. Ben her zaman acıdım eleştiricilere. Yeni bir şeyin önündeki kararsızlıklarını, aşığılanmalarını, direnmelerini ve tutkularını duydum hep. Hiçbir yazar, bir eleştirici kadar, insanın tem tersi görüntünün sadık aynası olamamıştır. Denemek istiyorum eleştiriciyi. Bir şiir yazıyorum, ayak üstü:

Lambalar uyumuş, yüzleri dönük

koridörün karanlık yanına.

İki genç deniyor gecenin kapısında anahtarlarını.

Açamıyorlar evlerini. Sokakta kalıyorlar

bir anahtarlarına bir yıldızlara bakarak.

Kim neden oldu buna? Kim suçlu? Söyle.

Geçen bayramdan kalan o üç bayrak

ağır sallanıyor Belediye konağının balkonunda.

Gece

*Sigaramı yakacak kibritim yok. Sigara
ışsız bir günün ak bulunç acısıdır.*

Sonra altına sulu-lirik iki dize ekliyorum; yadsımış
olduğum eski bir şiirimden:

*Ak çiçekler dönüyorlar üzgün
sağ bacağı tel halkalı kanaryanın cenazesinden.*

Oldu. Bravo. Alçakgönüllü bir davranışla eleştiriye veriyorum. Görüşünüz lütfen, diyorum. Tanrım, gözleri inip kalkan iki terazi kefesine dönüşüyorlar. Tartıyor sözlerimi. Kendi sözlerini de tartıyor. Nasıl acıyorum adama. Sarı benizli, şaşı gözlü, asık suratlı. Ve ten renginiz ne güzel, diyorum. Evet, evet, öyle, diyor, ağır başlı görünmeye çalışarak ve kuşku-lu. Dizeleriniz de, doğal olarak güzel —o karşıtlık Anahtarlar ve yıldızlar, evet; *ama...* bu *ama'yı* özel bir biçimde söylüyor. Bütün gücü bu. Tutarlılıkla kullanmalıdır iki yarı- övgünün arasında. Bazen ağzına almayacak, ama varlığını sezeceğiz biz. Bir oyunun tuzacağına düşer diye korkuyor. Bakarsın ben bir dahiyim değerlendiremez diye korkuyor. Dahi olmamdan korkuyor. Önemsememekten de korkuyor, çünkü her şeye karşı yaptım ün kazanırsa, bu kez kendisi önemini yitirecek. Adımın yanında bir kesenekçi gibi dikilemeyecek. Kurtarıcı *ama* tam zamanında yetiştiriveriyor. Her şey çözümleniveriyor, tatlılıkla, çift anlamlı, uzlaşmalı, sakınlı. Ben dize yazmayı sürdürüyorum, o da eleştirilerini. Bazen yolda karşılaşıyoruz, selâmlaşıyoruz, ama her ikimizin de acele işi oluyor. Ve sapıyoruz ilk geçite, yumruklarımız ve dişlerimiz sıkılmış. Ve o sırada bir arkadaş göreceğim olsam şöyle diyorum: Biraz önce o salak eleştiriciye rastladım. Ve eleştirici arkadaşına. Biraz önce o salak ozana rastladım, diyor. Gene de bizi birbi-

rimizden ayıran ve birleştiren çıkarlar, ilgilendiğimiz konular, küçük hesaplarda da var. Hangi öykünün bir sonu olabilir ki? Evlerin camları bulutların dört köşe aynacıkları oldular. Daha sonra, gece, Atinas* Caddesindeki eski tren istasyonunun arkasındaki işportacıların sepetlerinden satın alınmış olan bu aynacıkları kara çantasına yerleştirecek. Bak, bir şeyler yazmalıyım bu eski istasyon için. Sanırım tahta sıraları vardı. Bir ucunda sessiz bir yaşlı kadın otururdu, dizlerinde bir sepet, bu dünyada başka hiçbir şeyi yokmuş gibi tuttuğu. Birden, aynı şiirde, birbirine çok yakın yerde, ak sözcüğünün iki kez tekrarlandığını anımsıyorum. Ak bulunç, ak çiçekler. Değiştirmeliyim. Hayır, hayır. Böyle daha iyi. Kasıtlı yapıldığı belli olacak. Dengeli bir üzüntü duygusunu sunuyor- ak rengin duygusunu. Belediye Konağı'nın duvarı da, hiç kuşkusuz badanalı olmalı- tarafsız *tanımsız* bir renkle. Çok iyi. Ve kuşum yok, hiçbir budala eleştirici, bu çok başarılı, tam bir rastlantı sonucu olan bu öğeye dikkat etmeyecek, onu belirtmeyecek. Ne olmuş yani? Eleştiriciler için mi yazacağız yalnızca? Anlıyorlar bunu ve böbürleniyorlar. Ama eğer biz yazmazsak? Yok olurlar. Onlar da bizim dudaklarımıza bağımlılar. Şiir genel grevine gitmeyi düşünüyorum. Yollara döküleceğiz koca panolarla «Kahrolsun yadsıma», «Yaşasın olumlama» -ve yalnız eleştiriye karşı olmayacak bu, ama tüm yaşama karşı, tümüne karşı. Ama ne arıyor burada polisler ve itfaiyenin tulumbaları? Yağmur mu yağıyor? Arsakiyon Geçiti'ne** sığınıyorum. Evet yağmur yağıyor. Berbat bir hava, Tanrım. Ve o ak çi-

(*) Atinas Caddesi: Atina'nın merkezine yakın, işlek bir çarşı.

(**) Arsakiyon Geçiti: Atina'nın orta kesiminde bir geçit.

çekleri yağmur yuvarlayıp sürükledi. Cehennem ol Ariostos efendi, diyorum. Aklarınla, eleştiricilerinle kafa şişirdin. Gömlekçilerin ve Kostandinidis'in müzik aletleri satan dükkanının bulunduğu Arsakiyon Geçiti'nin cam damında duyulan yağmurun *tanımsızlığını* dinle. Vitrininde çeşitli notalar sergilenmiş, Chopin'in «Valsler»i ve «Noktürnler»i, Bach'ın «Klavsen»i ve bestecisini bilmediğim «Yağmur Düzünlü Bir Eski Mazurka». Ama acılı bir biçimde duyuyorum *tanımsızlığını*. Duyuyor musunuz?

Işık komodinin yanbaşımda. Söndürmeden önce ellerime bakıyorum. Çok doğal, fazlasıyla buradaymışlar gibi. Rahatım. Gözlerimi yumuyorum. Yüzüme doğru esen tedirgin edici bir vantilatör gibi üzerimde bir sivrisinek dolanıyor. Yavaş yavaş alışıyorum. Gölgenin her tozanını, daireler çizen bir hareketliliğe iten vantilatörün dönüşüne dikkat ediyorum. Çok derin ıslak bir bodrumda bir su tesisatı kuran, tulumu yağ lekeli bir işçiyim, ya da geceleyin, telgraf tellerinin ve elektrik reklâmlarının üstünde, bir ip merdivene tırmanmış, yüksek bir evin en son katında bir radyo anteni kuran bir elektrikçiyim. Nasıl basit ve karmaşıktır bir kentin tepeden görünüşü. Gece vardiyası çalışan bir fabrikanın inatçı gürültüsü, gözleme yatkınlığımı alıyor benden ve beni gürültünün ortasına ilştiriyor. Yaşlı adamın bir bastonu da vardı- yoksa şemsiye miydi? Seslerin cam kırıntılarına çarpmayıp, seslerin mekanizmasını seçebilmek ve yüksekliğin verdiği baş dönmesinden kurtulmak için son bir çaba gösteriyorum. Öteki ayağım da kayıyor merdivenden. Balkonun parmaklıklarına sarılıyorum. Yanımdan geçen uçağa göz atacak zaman buluyorum. Pilot deri ceket giymiş, gö-

zünde koca güneş gözlükleri. Ağın üstündeki valizler sallanıyor. Parmaklık kopuyor yerinden. Kendimi koyvermekten başka bir şey kalmıyor. Korkunç bir ağırlıkla ama düşünce açıklığıyla düşmekteyim şimdi sivrisinekler atmosferine. Birden bir sivrisinek oluyorum. Kulağımın üstünde inatla vızıldayan bir sivrisinek, aynı zamanda düşünüyorum da Yarın sabah, uyanır uyanmaz, bir şiir yazacağım. Ve şiiri okumam için hemen birini bulmam gerekecek. Olmazsa, ev sahibisine okurum, kahvemi getirdiğinde. Güldüğünde çürük dişleri görünür.

Tasarılarım olsun istemiyorum. Tasarılarımla önünde her zaman sınavdan geçermiş gibi oluyorum. Bu, çalışma isteğimi yok ediyor, zaman bilinci aşıyor, denetliyor beni. Doğru dürüst hiçbir şey yapılamaz öyle olunca. Hiçbir zorunluluğum olmayan alanlarda bile görev yapar gibi çalışıyorum. Ben de sonunda, yırtıp atıyorum tasarılarımı, her şeyin önemsizliğini kabulleniyorum ve boşluğun içinde özgür dolaşıyorum. Ama gene de peşimi bırakmıyor bir korku: Her zaman tasarımın ya da yeni bir tasarı yadsıması içinde yol almanın korkusu. Bu da bir tasarı, daha dar, daha ağır. Öylesine kuru bir görev yüklüyor ki, bende var olan her doğal davranışı yıkıyor. Ben de siktir ediyorum tasarıları da karşı- tasarıları da ve susmaya, şu ya da bu biçimde, ölmeye karar veriyorum. Kuruluyorum iki sandalyeye güneşin altında, gazetemi açıyorum. Okumuyorum. Başıma seriyorum gazeteyi. İyi böyle. Kahvehanenin yeşil masası, kahvemi getiren garson, tavlanın gürültüsü, elimde gezinen karınca. Ve bunca güzel, bunca saf oluşları hiç akıllarımdan bile geçmiyor. Ya havanın tınmazlığı, ya havanın saflıklarına karşı duyduğu aşağılayan acıma? Ben bunu se-

viyorum. Ve bir yerde kıskanıyorum da. Cepleri, hiçbir satın alma gücü bulunmayan, altın karşılığı olmayan eski banknotlarla dolu olan ben. Ceketim ağır geliyor bana. Eğer rengi uçmuş nakışlı başharflerim işli gömleğim böylesine yırtık olmasaydı çıkarır sandalyeye asardım onu. Çünkü, anlaşılan, sarışın ve çok ince elli 16 yaşında bir sürgün prensim ben. Hiçbir suçum olmadığını biliyorum. Halkım yok, yönetme yetkim yok. Çalıştığım cilâcıda ellerim verniğe bulanıyor. Sabunla temizleyemiyorum, sünger taşıyla ovuyorum. Arada sırada tiyatroya gittiğimde, kirli tırnaklarını gizlemek için yamalı eldivenleri giyerim. Demir karyolada bir genç terzi kızla yattarken: "Sizde bir prens havası var", diyor. Aydınlıktaki pencereden giren aya uzatıyorum elimi. Ağlıyorum. O, üzerime eğiliyor, bir öksüzmüşüm sanki. Kapıyı açıp dik merdivenden aşağıya yuvarlıyorum onu. Ellerini incitmiş olmasın? Hayır, hayır. Yalnız üst dudağında bir ufak çizik var. "Çok mu yandı canın?" diyorum. "Çok değil", diyor. Öteki çorabını da çıkarıp yoksul ayağını öpüyorum. "Sizi bağışlıyorum", diyorum ona. "Gerçekten bağışlıyorum" O bakıyor bana ve kilotunu yastığın altına sokuyor.

Gizli bir iyilikle dolu sessiz bir gece. Alçak sesle konuşuyor ve düzgün adımlarla yürüyor ellerini sallamadan, annemin o uzak akrabası, o siyahlar giyen kadın gibi; yılda bir ya da iki kez, genellikle öğleden sonraları, lâmbalar sönmeden gelirdi bize (hâttâ o saatte salondaki büyük aynanın çok özel, deniz dibinin dikey şeridi gibi saydam bir kararma edindiğini anımsıyorum). Anna teyze, (öyle derdik ona) biz çocuklara ince yeşil kesekâğıtlarında şeker getirirdi— hep yeşil, bir soluk ve üzgün yeşildi bu, belki de Anna teyze yoksul olduğundan. Öyle derlerdi. Bilemiyorum. Geçmişteki bir acının tatlı duygusu sarıyor beni. Paskalya gecesinde denizcilerin gemiden yıldızlara baktıkları gibi yıldızlara bakıyorum. Ve birden, nedensiz, bir ucuz otelin koridorunda, uyuklayan bir memur kalın bir kayıt defterine üniversiteli bir delikanlıyla çiçekli sarı basma bir giysi giymiş bir kızın adlarını yazarken, yeşilimsi bir avize olduğumu duyumsuyorum. Ahşap, yarı karanlık iç merdiveni el ele çıkıyorlar. Ama biraz sonra polis baskın yapıyor. Kapıları vuruyorlar. Döşemeler gıcırıyor. Giyin, diyor kız ona. Bir saniye, diyor o. Önü hâlâ dik. Vuruyorlar kapıya gene. Açın— buyurgan bir ses. Kim? Kapalı kapının arkasında hızlı, anlaşılmaz konuşmalar. Koridorda hızlı adımlar. Birden korkunç bir gü-

rültü. Ne oluyor? Nedir bu? Açılıyor kapılar. Birşey değil. Kanaris'in* alçıdan büstü düşüp merdivenlerden aşağıya yuvarlandı. Kapılar şimdi aval aval bakınıyorlar otelin kurucularını gösteren iki kornişin asılı olduğu koridorun boşluğuna. Saç baş karmakarışık otelin sakinleri, odalarına dönüyorlar, düş kırıklığı içinde ve öfkeli. Yazık, diyor, şişman temizlikçi kadın. Ben biri kendini öldürdü sanmıştım— belki 5 numaradaki keman çalan bey. Kapılar gene kapanıyor. Ne polis var artık ne de o çift. Yalnızca otel müşterilerinin kaçan uykuları kalıyor koridorda iki kornişe bakakalan. Ben Akadimias'tan Vulyağmeni'ye giden son otobüsün farlarına bakıyorum. İster misin her yıldızın arkasında, avucunda bir kaç cam bilye tutan birer çocuk olsun? Ve Kanaris'e ne oldu dersiniz? Alçı parçalarını, portakal kabukları ve yeşil kesekâğıtlarıyla birlikte, büyük çöp variline atacaklar. Yanımdan bir genç geçiyor. Şapkasının kenarında bir sigara yanığı deliği var. Bir kasket alacak parası yok. Oysa güzel bir kasket yakışırdı ona, çünkü esmerdi ve kayıtsız bir davranışı vardı. Size armağanım olsun bu, diyecektim, önemsiz bir şey. Ama adresi? Nereye götürebilirim ki şimdi kasketi? Köşebaşında bir polis bir kibrit yakıyor ve saatine bakıyor. Saat kaç acaba, diye soruyorum. On ikiyi çeyrek geçiyor, diyor yumuşak bir sesle. Kibritin ışığında yüzü çok sevimli görünüyor. Söndü. Evet, yumuşak sesli bir polis. Bütün dünyayla dost olmak istiyorum. Odama dönmek istiyorum, soyunmak, yatağıma yatmak ve bir bir ayak parmaklarını bakmak ve gene bakmak istiyorum. Ve hoşuma gitsinler istiyorum.

(*) Kanaris: 1821 ulusal devrim savaşçılarından.

Evlerin gizleri var. Boyalarla, işlemeli doğramalarla, pencerelerle, antemionlarla*, en olmayacak biçimlerde duran bacalarla biribirine kaş-göz ederler. Daha kapıdan çıkar çıkmaz, aralarında alçak sesle konuşurlarken yakalarım onları. Birden susarlar ve yüzleri bulanır, sanki, dost çevrelerine yabancı biri sokulmuş gibi. Çayını yudumlarken tedirgin edilen ve fincanı tutan eli çenesinin biraz altında kımıldamadan donakalan adamın can sıkıcı bakışını takınırlar. Sokaklar da öyle. Beni görür görmez hemen kilitliyorlar gizlerini, bazen köşebaşındaki fenerin altına, bazen o seyrek akasyaların altına, bazen de park etmiş bir kamyonun gölgesinde. Böyle durumlarda eski evimizin o kilitli kocaman büfesine benzerler. Parıldayan pencere dördüllerinin minyatürlerini yansıtan büfenin işlemeli camları arkasında varlıklarını sezerdim ince rakı kadehlerinin, ancak özel konukların gelişiyile ortaya çıkan küçük gümüş kaşıkların, sofraya orfoz balığı çıkınca kullanılan kocaman çatalın, porselenlerin, yuvarlak turunçlardan yapılmış reçelle do-

(*) Antemion: Eski Yunan'dan bu yana kullanılan, yaprak biçiminde, yapılarda görülen ve taştan, kilden ya da madenden yapılma bir süs.

lu kavanozların ve, pek anımsamıyorum, hiç görmemiş olduğum bir başka şeyin, çünkü en üst rafta dururdu ve çok küçüktüm yetişemiyordum rafa, her ne kadar annemin evde olmadığı ve büfeyi kilitlemeyi unuttuğu bir öğle sonu bir sandalye koyup tırmandıysam da. "İyi geceler, Ariostos. Ne var ne yok?" Tuhaf tatlı bir ses duyuyorum. Bürodan bir arkadaş. Sesi acıyor bana. Gözlerinden anlıyorum nasıl üzgün ve traşsız olduğumu. Güneşin batışı, öylesine şanlı ve yaşlı, alevleniyor balkon parmaklıklarında ve pencerelerde. Ve daha dün karısının bıraktığı ve şimdi sokaklarda başıboş dolaşan biri gibiyim; evinin kilitli eşyalarının sırtlarının biraz tozlu, odaların boş olduğunu ve evden ayrılırken karısının son anda unutmuş olduğu yıpranmış kahve rengi eldivenlerin, bir onların, koltuğun kıyısında kalmış olduklarını bilen biri gibiyim. Gene de akşam, renklerle taşıyor—gül pembe, menekşe, sarı, çivit rengi, zümrüt, kıpkızıl ve ılık su dolu bir altın kadeh. İçinde parmaklarımı, uçlarını, ıslatıyorum. Beyaz havluyla kuruluyorum. Kadehi kaldırıyorum. Yakarabilirim, yapayalnız, insanların arasında.

Şimdi ilkyazla, evlerin aralanmasıyla oluşan küçük dörtgene çıkıyorum. Bahçe diye kullanıyorum. Sandalyeme kurulup güllerle yarenlik ediyorum. Her şey daha da güzelleşmiş sanki —ben, pabuçlarım, sandalye, duvarlar, gök. Üst caddede taşraya giden posta arabasını duyuyoruz. İki atın da beyaz olduğunu biliyoruz. Bunu, nal takırtısından çok, çın-gıraklarının sesinden anlıyoruz. İkimiz de biliyoruz bunu— yani hem ben hem de gül fidanı. Birden incecik bir rüzgâr esiyor. Dalların gölgeleri toprağın üzerinde küçük bir çekmeceyi anahtarla kilitlermiş gibi bir şeyler yapıyorlar. Sonra, anahtarları göğüslelerinden içeri atıp sessiz ve kımıltısız duruyorlar, hiçbir şeyden haberleri yokmuş, hiçbir şey olmamış gibi.

Demek, gül fidanı bile bir şey gizliyor benden. Doğal olarak ben de ondan. Karşı pencereden biri bir şey soruyor. Öteki de kendi penceresinden, bir şey soruyor. Yanıt yok. Sonra her ikisi de içeriye girip kapalı çekmecelerin anahtarlarını sallıyorlar ellerinde. Madeni seslerini duyuyorum. Yani, yanıt yok demek? Duvarın gölgesi yer değiştirdi. Gül fidanının tümü şimdi gölgede. Kendisinin gölgesi yok. Ne de benim. Sandalyemi alıp içeriye giriyorum.

Sahi, o karşıdaki evde, yoksul odada, her sabah hiç kimsenin kendisini görmediğini sanarak, soyunup jimnastik yapan şu güzel oğlan bir gün gelecek artık olmayacak, öyle mi? (Ben soluğumu tutarak pancurların arkasında duruyorum.) Üç aydır gün ağarırken elinde boş bir sepetle geçen külrengi kazaklı şu küçük kız da mı olmayacak?

Dünyamızın da, boş bir odada, kapkaranlık bir odada, ateşten yoksun, kemikleşmiş ellerini büzülmüş karnının üstüne kavuşturarak ölen yaşlı bir kadın gibi öleceği doğru mudur? Ve artık, yumurta biçimli aynalara eğilmiş şu ışıklı dörtgenler, çıkınlarıyla yoksullar, renkli kravatlarıyla zenginler, pencereler, ün, küçük alüminyum tencere, sözcükler, bir jartiyer olmayacak mı? Bunu düşününce öylesine rahatlıyorum, öylesine iyi yürekli ve kaygısız oluyorum ki büroya gitmemeye karar veriyorum. Her türlü düğmeyi içinde sakladığım demir kutuyu açıp sayıyorum onları. Sonra gömleğimin kollarını kıvrıp birinin gelip bileklerimi kesmesi ve kendisine teşekkür etmem, onun da bana inanması için, beklemeye koyuluyorum. Bana inanması gerek, çünkü başka hiçbir şeyim yok benim. Ve bu "teşekkür" bir yerde kalma-

lı, tıpkı kardeşimin hiçbir şey kesmemiş ve koridor askısında asılı duran o küçük kılıcı gibi, ya da gece üç saatlik özel lâtince ya da sikke bilgisi dersinden dönüşlerinde ve trafik polislerinin kavşaklardaki taburelerini alıp ayrıldıklarında, iki gencin altında öpüştüğü o şemsiye gibi.

Yaz öğlesi, sıcak, ısıltılı. Uyuyorum. Aynı zamanda yatağın önünde ayakta, uyumakta olan kendime bakıyorum. Öpüyorum onu yeniden —bu kez dudaklarını değil alnını— ve çarşafı boynuna kadar örtüyorum. (Temiz çarşaf sermiştım, hâttâ bir de gül koymuştım bardağa.) “Sevgili Ariostos— diyorum ona— sudaki yankım değilsin sen. Buradasın, dört tunç tokmaklı sağlam karyolada. Yumduğun göz kapaklarının üstünde nasıl da parlıyorlar. Demek, boğulmayacağız. Uyu!” Ve çarşafın altında cırlıçıplak sırtüstü uyuklarken, ısı salan soğuk bir yontu o. Yüzüne varan karyola tokmaklarının parıltısını, ayaklarının ve ellerinin oranlarını, göğsünün kıvrımını, belinin çukurlaşmasını, kalçalarının çıkıntısını izliyorum ve kopuveriyorum zamandan. Gözbebekleri olmayan gözlerle izliyorum —tıpkı yontu gözleri gibi. Boşluğu eşsiz bir bütünlükle anlıyorum. Ne yontulara ne de devinimsizliğinin belirtilmesine gereksinim duyan bir yontuyum ben. Kendi kendime yeterli olma durumu dedikleri şey bu mudur acaba? Yoksa ölüm mü? Gene de, göğüsün hafifçe dalgalanması bozuyor çarşafın beyazlığı, penceredeki ışık ve insan vücudu arasındaki dengeyi. Geçiciliği sürdüren ve

onu anımsatan bir kesin *şimdiki zamandır* bu soluk. Eksikliği bulup yontuyu soyut bir teoremin düzenine yeniden oturtmaya çalışıyorum. Şimdi çarşafı kaldırır-
sam altından yontu çıkmayacak. Şu an, yatağın altın-
dan azıcık gözüken geçen haftanın kirli çorapları dik-
katimi çekiyor. Ayağımla gizlice dibe doğru itip pence-
reye yaklaşıyorum. Anımsamıyorum artık yontula-
rın duruşunu. Burada uyuyan ve hâttâ birazcık hor-
layan bir insandan başka bir şey yok. Işık girip beni
uyandırmasın diye pancurları örtüyorum. Çünkü uy-
kumun içinde bile duyuyorum hoş horultumu— uyudu-
ğumu, var olduğumu, uykunun içinden belirsizi ve
görünmezi, ısıtlı ve gölgeli olan ve Porfiras'ın*
şiirlerinin sayfaları arasındaki solmuş nergis çiçekle-
rini görmesini bilen büyük yeşil— mavi gözlü Arios-
tos olduğumu kanıtlıyor horultum. Bu nergisleri ba-
şımdan savmalıyım. Kitapta leke bırakacaklar. Ay-
rıca pek sevmiyorum da, Narkisos'la ses uyumların-
dan dolayı. Anlıyor musun, Ariostos? Anlıyorsun.

(*) Lambrous Porfiras (1879-1932) Bir Yunan ozan.

Yol almış bir ilkyaz. Sıcak. Pazardan dönüyorum. Bolca meyva aldım. Masama boca ediyorum. Mis gibi koktu oda. Işık, mavi hemen hemen, çivitten geçirilmiş geniş bir çarşaf gibi. Meyvaların sarılı olduğu paket kâğıdının üzerine lâcivert bir kalemle soran çizgiler, sözcükler, dizeler, kuşlar, kulübeler, bir köprü, dört küçük bayrak, bir koç profili, gene sözcükler çiziyorum. Yazlıkta ağaçların altındaymı-şım gibi. İlkyaz, ne de olsa, herkese bir şeyler verebilir, çocuklara ve yaşlılara, ve özellikle kadınlara— her ne kadar bunu gizlemeye çalışsa da kadınlar. Gene de kadın gövdelerinin arasında güller göze çarpıyor— yüzyapraklı, binyapraklı güller. Ayrıca güzel kokuları de ele verir onları. Ve güneş her zaman dakik. Bahçelerin tahta sıracıkları üstünden, yoksul bacaların üstünden ve pencereimin içinden geçerek saatinde varır. Ah, ne güzel. Çocuklar şimdi kuyunun yanında oynuyorlar herhalde ve Stratis amca, eskiden zeytinli tepeye tırmandığı gibi, tırmanmaktadır şimdi, iyi yürekli sessiz bir dedecik gibi, ve bir kör gibi, yaslanarak bastonuna, Antigoni'nin omuzuy-

muş gibi.* Ağustos böceklerinin kuyruklarındaki çingirakları duyuyorum. Yaprakların çiğinde parıldayan küçük ateşleri görüyorum. Nereye gidiyorsun? diye soruyorum ona. Gülümsüyor bilmiyormuş. Ben de bilemiyorum. Yalnız, susamışım. Canım bir bardak buzlu su çekti gerçekten. Çünkü askerlerin mataralarındaki su kızgın güneşle ısınmış olmalı. Bir armut soyuyorum. Ağır ağır çiğniyorum. Öpüşün tadı var üzerinde. Pencereden hafif bir esinti. Paket kağıdı gıcırıyor. Atlarla, ineklerle, renkli battaniyelerle yer alan Aya-Yorgi çarşı-panayırındaki santura benzer bir şeye dönüştü. Bak hele bir de arı! Ne arıyor burada? Vızıldayarak gelip soyulmuş armudun kabuğuna kondu. Ve birden anlayıverdim nasıl oluyor bal ve şiir.

(*) Sofokles'in «Oidypus Kolonas»ta trajedisinden bir simge. Oidypus, gözlerini kör ettikten sonra kızı Antigoni'yle birlikte kentinden ayrılır.

Dışarı çıkıp kapımı kapar kapamaz sokak kendi kapısını açıyor. Gün, beyaz, bembeyaz, pırıl pırıl kocaman bir oda. Pencereleri ardına kadar açık bir doktor bekleme salonu. Her yanda güneş. Işıkla ya-
nıyor gözler. Gene de kendime inanabilmek için göz-
lerimi yummamakta diretiyorum. Burada sandalye-
ler de, küllüklü, dergili küçük masalar da bembeyaz.
Ne yaparlar bu bembeyaz, yazıları bile basılmamış
ve ölümün nasıl iyileştirileceğini bile yazmayan der-
gileri? Karşıda iki bayan röntgen filimlerini sarmış-
lar, dizlerinin üstünde öyle tutuyorlar. Ötede bir de-
likanlı, görgülü, bir diş çöpüyle dişini kaşıyor (Hiç
kuşkusuz, bu diş çöpü günlerce cebinde kalıp karar-
dığından olmalı, öteki elini önüne koyup gizliyor çö-
pü.) O zaman benim de yakamın kirli olduğunu an-
lıyorum.

İki haftadır gömlek değiştirmedim. Beni süzüp
sustuklarını görüyorum. Birden başım boynumdan
ayrılıyor. Yok oluyor. Kenar mahalle terzi dükkân-
larındaki, saman ya da yulafla şişirilmiş kara saten-
le kaplı ve üzerlerine tersyüz edilen paltoların ya
da ceketlerin prova edildiği o şişman, o başsız kuk-
lalardan biri oluyorum. İçim rahatlıyor şimdi. Başım

olmadığına göre bu pis yaka kimindir bilemiyecekler. Salon gene bembeyaz oluyor. Ama yavaş yavaş gözlerim bol ışığa alışıyor ve işte, bir sandalyenin altındaki azıcık tozu, köşedeki izmariti, bayanın çorabındaki kaçığı seçebiliyorum. Sonunda içim açılıyor. “Sevgili Ariostos”, diyorum omuzuma dostça vurarak. Daha çabuk yürüyorum. İlerde raşitik biriyle karşılaşıyorum. Omurgamı geriyorum elden geldiğince ve boynum uzuyor, korkunç uzuyor, öylesine uzuyor ki yeni ceketimi prova ettirmek üzere girmek istediğim kenar mahallenin terzi dükkanına sığmıyorum.

Ne yapar insan bu karlı havada? Sobası da olmazsa. Erkenden odama kapanıyor, lâmbamı yakıp kitap okuyorum. Kitaplar iyidir, arada bir ilendiğime bakmayın. Arkadaştırlar. İçten bağlı arkadaşlar. Hiç bırakıp gitmezler seni. Edebiyat, felsefe, sosyoloji, politik ekonomi, tarih, mitoloji, psikoloji, şiir -özellikle şiir. Doğrusunu isterseniz, arada sırada, başımın tepesinde üstüste bir kaç testi tutuyormuşum, ve aynı zamanda da testilerin yuvarlanıp kırılmalarından korkuyormuşum gibi, beynimin biçim değiştirdiğini duyuyorum içimde. Bu yüzden kımıltısız durmalıyım ,kaskatı, dosdoğru önüme, uzağa bakarak, dengeyi sağlamak için çok uzağa. Ama lokantanın garsonu, üstünde ondan fazla türlü çeşitli yemekle taşmış tabaklarla dolu bir tablayı taşımakta ve bunca masanın bunca sandalyenin arasında inanılmaz bir kolaylıkla, kıvraklıkla ve hâttâ bir dansör inceliğiyle dolaşmakta. Ben de aynanın önünde başımı sallamayı deniyorum. Tamam. Hiçbir şey kırılmadı. Bazen de bir kitabın sayfaları arasında kararsız kalıveriyorum— (özellikle felsefe ya da estetik kitaplarında), zavallı Fernandel, fırlak eklemli uzun elleri ile, cepleri şaşkınlığına aval aval bakan geniş pantolonu arasında nasıl kalıveriyorsa.

Birden bir sağanak bastırđı. Sırlsıklam oluyor tepeden tırnağa ve salyaları akıyor. Ama o, beceriksiz sakar elini uzatıp, ürperti veren bir işveyle pantolonunun çizgisini düzeltiyor. Kendisi bile gülüyor. Biri bağılıyor “Fernandel, Fernandel” Fernandel hurda gövdesini o yöne çeviriyor. Hiç kimse yok. Yani, demek, kendisi olduğu gibi kalabilir- güldürücü hoş, saf, sakar, kendisiyle hoş geçinen, kendinden hoşnut, hep bilmezliğinin içinde- öylesine saf ve sevimli bir bilmezlik ki bu, onu bir kez daha (ama bu kez daha güçlü bir sevecenlikle) pantolonunun çizgisini düzeltmeye itiyor. Ve yağmur gölgeliğın çinkosunu dövmeyi sürdürüyor, azıcık bir Noel tazminatı isteyen işsizlerin dilekçelerini yazan yoksul kadın arzualcilerin kullandığı yazı makinaları ordusuymuş gibi.

Ama kitaplar eşsiz kış arkadaşlarıdır. Yalnız, edebiyat kitapları tekdüzedir biraz. Hepsi aynı kıssayı söylerler bitiş noktasından sonra Kâğıttan ve mürekkepten başka hiçbir şeyin değeri yoktur. Ve olan her şey yazarlar kitap yazsın diye olmakta (*Olanlar yalnızca dizgiciye bir bahane vermek için olmakta*— bir ozanın dediğı gibi*). Karşı çıkınıyorum bu görüşe. Ama günlerdir paltomda bir düğmenin kopmuş olması canımı sıkıyor. Yeleğimin sol üst cebine koydum düğmeyi. Ve öteki iki düğme de koptu kopacak. Her sabah gelir aklıma, ipliğı çekip elden geldiğince sağlamlaştırırm düğmeleri ve tezi yok akşama dikeceğim diyorum. Ama artık bu gece bitirmeliyim bu işi. İyi ki anımsadım. Kitabı masanın üzerinde açık bırakıp, ipliğı iğneye geçiriyorum

(*) Yunan kökenli Fransız şairi Jean Moréas. Gerçek adı İonnis Papadiamandopoulos idi.

ve bir savaşçı gibi saldırıya geçmeye, korkunç bir düşmanı yenmeye ve zafer defnelerinin içinde rahatımı bulmaya hazırlanıyorum. Ama bulamıyorum düğmeyi. Ceplerimi alt üst ediyorum, sövüyorum, tüm çekmecelerimi karıştırıyorum, makaralar yerlere yuvarlanıyor, sonunda iğneyi de yitiriyorum. Vazgeçiyorum, peşimde darmadağın bir oda kalıyor, geri kalan düğmeleri de koparıp sokağa çıkıyorum, o soğukta açık paltıyla. Eğer biri çıkıp neden böyle iliklenmeden gezdiğimi sorsa, keyfim böyle istiyor, üşümüyorum, diyeceğim ve dişlerimin takırdadığı duyulmasın diye de kahkahalarla güleceğim. Biraz daha ilerde ise paltomu bile çıkartacaktım, ceketimi de çıkaracaktım, elime alacaktım (tam bir külhanbeyi) öbür gün bronşitle yatağa düşeceğimi bile bile. Kim bakacak o zaman bana? Bir süt istesem kim hazırlıyacak? Termometreyi kim çırpacak cıva 42 dereceye vardıkça. Ve her sabah komodindeki yıkanmamış bardak bir kuşun cam tabutu gibi parıldayacak. Ve yalnızca bir ince ışık şeridi kapının aralığından süzülerek, ağır ağır tozlu döşemede yer değiştirecek, son dönüşümü çizen görünmez bir saatin uzun yelkovanı gibi. Vallahi duygulandım. Sümüğüm aktı. Ama, işte yahu düğme! Masanın üzerinde. İşte, iğne iplik de burada. Yanında hemen. Düğmeyi dikiyorum. Öteki iki düğmeyi de. Ne güzel, Tanrım. İlikliyorum (çünkü odanın içinde de giyiyorum paltomu). Sıcak ve becerikli duyumsuyorum kendimi. Ah- evet, Dünyada en büyük mutsuzluk işleri sonraya bırakmaktır. Bir dostun üç ceket düğmesini ilikler gibi, sıcaklığı uçup gitmesin diye, güzel kitabı da kapatıyorum. Şimdi çinkonun üstünde tıkırdasın istediğince yağmur. Yazı makineleri değil bunlar. Ha-

yır, hayır. Monenvasya'nın* nöbet yerlerinde, Mirtoa Denizi'nin önünde, çocukluk yıllarımızdan kalma bir şarkıya eşlik eden küçük davullar. Ah, ah, acı ve unutulmayan yurdum.

(*) Monenvasya Güney - Doğu Mora'da, Ritsos'un doğduğu ve gençliğinde yaşadığı kasaba. Mirtos Denizi, Mora'nın doğusundadır.

Öğlen. Isıran soğuk. Yollar çamurlu. Hasta bir kadının göğsünde buzlu bir lâstik torba gibi buğulu bir güneş. Büromdan dönüyorum. Dünden kalma bir tabak fasulyeyi ısıtmaya gidiyorum. Belki de ekşimiştir. Kaminetom paslanmış. Acaba bu ispirto yetecek mi bir kahve pişirmeye? Yürüyorum, ve düzeltilmemiş, demir karyolamı düşünüyorum. Önümde yalın ayak, giysileri dökülen bir adam gidiyor. Peşinde bir yığın çocuk gülüşüyorlar, taş atıyor, tahta kılıçlarını sallıyorlar adama. O ise, uzun ellerinin ve uzun bacaklarının içinde anlaşılmadan, gülüyor, çok geniş bir paltonun ve taşmış çoraplarının içindeymiş gibi. Gözleri nasıl da kocaman. Yürürken, ince uzun vücudunun davranışlarını eklemlerinden çıkmış ayaklarının ucuna dek, yönlendirmek için büyük bir çaba gösteriyor sanki. Böylece tüm gücü bu çabada tüketiyor ve davranmaya kalkıştığında, tümüyle kımtısız ve gülünç, öyle kalakalıyor beceriksizliğinin çemberi içinde, öyle ki, kendisi de afallıyor kendi gülüşüyle, ters çevrilmiş bir şemsiyenin altındaymışçasına. Eğilmesiyle gülüşü yere düşüyor, çamurlarda şapırdıyor Yağmur çiselemeye başlıyor. Ve o, sokağın orta yerinde, Karagöz'üne benzeyen kocaman

elini uzatıyor, görünmez bir kuşu tutacakmış gibi. Ve gerçekten de avucuna bir kuş konuyor. Etrafında çocuklar kıyameti koparıyor. Birden karşı yönden, ağırbaşlı mavi gözlü sarışın bir erkek çocuk yetişiyor. Durup bakıyor.O kadar. Hemen susuyorlar. Tahta kılıçlarını indiriyorlar. Yağmur diniyor. Hafif bir güneş saçları altın rengine çalıyor. Bu, babasının evinden tüccarları kovan oniki yaşındaki çocuk olmasın?* Öteki adam da babası mıydı acaba? İşte gülümseyerek ilerliyor. Ellerim ısınıyor. Yağmur sularıyla dolu çukurların içinde, bulutların ve arada sırada bir masmavi gökyüzü parçasının yumuşacık geçişi gözükmekte. Acıktım. Temiz bir masa örtüsü serilmiş bir sofrada biraz sıcak yemek, kimbilir ne güzeldir— mavi damalı beyaz örtülü ve karşılıklı iki çatal— bıçaklı bir masada.

(*) «Çocuk on iki yaşına varınca... Yerusâlim'de kaldı... üç gün sonra onu mabette... buldular... ve anası ona dedi: Ey oğul neden bize böyle ettin?... Onlara dedi: Neden beni aradınız? Bilmiyor mu idiniz ki, benim için babamın evinde bulunmak gerekir?» (İncil, Luka'ya göre, Bap 2, 42-50). «... İsa da Yerusâlim'e çıktı. Mabette sığır, koyun ve güvercin satanlar ile sarafları oturmakta buldu. İplerden bir kamçı yapıp hepsini koyunları da sığırları da mabetten kovdu, sarafların paralarını döktü ve masalarını devirdi ve güvercin satanlara dedi: Bunları buradan kaldırın; Babamın evini bir ticaret evi yapmayın.» (İncil, Yuhanna'ya göre, Bap 2, 13 - 17).

Gökyüzünün yıldızlarla donandığı ve çevrenin, güzel sessiz kadınların üzerine gülpembe ipliklerle çiçek işlediği atlas gerili bir kasnağa dönüştüğü şu günlerde, Atina yakınlarında ağaçların ortasında bir beyaz evde oturan bir dost aileye uğramak istedi canım. Açık havada, bir bardak soğuk kuyu suyu, bir tatlı kaşığı sakız reçeli sunarlar bana. Daha şimdiden görüyorum bardaktaki suda parıldayan güneşi, ve açık kapıdan evin düzenli içini ve temizliğini, ve büyük odanın gölgesi ve sessizliği içinde, aydınlık bir kır parçacığını yansıtan büyük aynayı görüyorum, dışarda çılgıncasına sevinçli kuşlar, öterken gırtlaklarını yırtıyorlar. İlk kez benim görmüş olduğum ya da daha doğrusu benim yarattığım ama henüz yayınlamadığım bir sanat yapıtıymış gibi, kapıdan aynanın sessizliğine taşınmış bu görüntüye bakmayı nasıl da seviyorum. Onlarla alçak sesle ve kısa duraklamalarla konuşmaya başlayacağım o zaman, bir çiçeğin nasıl büyüdüğünü, yeni uyanan bir gülün nasıl açıldığını, serpildiğini ve esnediğini anlatacağım. Sonra uzun süre susup avucumla gözlerimi kapatacağım. Ama az sonra Ariostos olduğumu anımsayacağım ve beni salak bir romancı sanmasınlar diye ce-

bimden kocaman buruşuk bir mendil çıkartıp gürültüyle burnumu sileceğim. Evet öyle, sevgili Ariostos'um. Böyle hep tersine çevirirsin güzel olan ne varsa Mutsuz olan ne varsa onu da böyle tersine çevirirsin. Ve bırak gülüp dursun onlar. Senin istediğin de bu değil mi? Bu. Yani az mı sence? Az mı?

İşte boşaldı yandaki ev. Yazlığa gidiyorlar. Pencereden, bugün bir otomobile yüklenen valizlerle bavulları gördüm. Bir tencere kaldırımda parlıyordu. Çocuklar acele ediyorlardı. Evin hanımı, hafif solgun ve sinirli. Hizmetçi kız, canlı, üzerinde kırmızı bir giysi, tıraşın ince ağzıyla taranmış. Kesilmiş sicim ve acele kahve kokusu. Sonra hiçbir şey. Ev artık benim. Akşam gidip kapı zilini çalayım diyorum. Zilin sesi, tozlu bir şapkanın ve kül rengi bir ceketin asılı durduğu boş koridorda yürüyecek. Mutfakın ufak kapısı üstünde daha da üsteleyerek yankıyacak. Eski aynanın içinde ses, bir yuvarlak palto düşmesi gibi duracak. Kuzeye bakan odada serilmemiş bir yatak duruyor ve yatağın altında bir fare. Bütünüyle çıplak son odada, en dipte, tahta sıralar üzerinde iki kadın uyuyor. Zil sesiyle hiç kımıldamıyorlar. İki sinin de alnında bir örümcek ağır ağır, kaşlarla burnunun çıkıntıları arasında dikkatle ağlarını örerek. Doğal olarak, şimdi yazlıkta olanların burada olup bitenlerden haberi yok. Kapı ziline bir daha basıp, çıkıp gitmeye hazırlanıyorum. O zaman kapı açılıyor. Koyu renk pijamalar giymiş yaşlı bir adam. «Ne istiyorsunuz, beyefendi?» diye soruyor. Sol elinde tuzluğ tutuyor. Sağ eliyle biraz tuz alıp iki basamağa serpiyor. «Biraz tuz istiyorum», diyorum. Kapıyı kapatıyor adam.

Yarın bakana çıkıp sekiz saatlik çalışma günüy-
le ücret artışını isteyecek kurula beni de üye seçtiler.
Üstelik konuşma görevi de bana verildi. «Ariostos,»
dediler, «sen ki bilge birisin, sen her şeyi açık seçik
anlatacaksın». Nasıl hayır diyebilirdim? Doğru dü-
rüst bir tümce kurmaya çalıştım bütün gece. «Ba-
kan bey...» diyorum. Başka hiçbir şey. Sahi, nasıl
seslenirler bir bakana? Bay, sayın, saygıdeğer, zatı-
âliniz? Ben hiç bakan görmedim, yalnız gazetelerde-
ki fotoğraflarda. Ama bunlar rötuşlu. Ama kuşkusuz
geniş suratları ve gözlükleri var. Gözlüğünün içinde
küçültülerek yansıyan pencereyi, masanın bir kena-
rını ve mürekkep hokkasını görebiliyorum. Yüz ya-
vaş yavaş yok oluyor. Yalnız gözlükler kalıyor şim-
di, havada asılı. «Özellikle dar gelirli» sözlerini vur-
gulamak için yaptığım sakar bir el hareketiyle mürek-
kep hokkasını deviriyorum yanlışlıkla, bazı yazılar ka-
raya boyanıyor, mürekkep yere akıyor, bakanın bir pa-
bucu ve düdüğü kirleniyor. Pencereden dışarıya atıyo-
rum kendimi. Koca bir kuş gagasıyla yakalıyor beni, tu-
tuyor böyle, ceketimin arkasından. Ağırlaşıyorum. Düg-
melerim kopuyor. Ceketim benden boşalıyor. Kaldırıma
düşüyorum. Kuşun, yükseklerde, ceketimi de götüre-

rek uzaklaştığını görüyorum. Demek ölmemişim. Üşüyorum yalnızca. «Muhterem bakan bey, sözler de yıpranır; ve koca koca kuşlar gelir alır götürür sonra onları yatağın içinden; hâttâ sözlerden biri pencerenin kancasına takılıp boydan boya yırtılıverdi. Bu yüzden, sayın efendimiz, sekiz saatlik iş günü gereklidir...» Ah, şu allahın belâsı «bilge» sözü. Birden odama biri giriyor. İş yerimden bir arkadaş. «Ariostos —diyor— isteklerimiz kabul edildi. Bakanı görmeye artık gerek kalmadı». Sarılıyorum sımsıkı battaniyelerime, gözlerimi yumup nasıl da diplomatça bir söylev kuruyorum, öylesine güçlü ve eşsiz kanıtlar ve güzel deyimlerle. Şimdi nerede vereceğim bu söylevi? İsteklerimiz kabul edildi, ne yazık.

Akşam, nöbetçi eczanenin tahta sırasında oturan ve delinmiş ayakkabılarını gizlemek için ayaklarını sıranın altında tutan siyah giysili bir kız gibi çekingen ve sessiz. Küçük kardeşi için hazırlanmakta olan ilacı bekliyor konuşmadan. Çeşitli şişelerin durduğu rafların üzerinde dönüp duruyor gözleri. Bütün şişeler, yanıtlamak istemeyen, söyleyecek hiçbir şeyi olmayan, çok önemli bir şeyi kimyasal bilinmezliklerinde gizleyen ağızlar gibi sımsıkı tıkanmış. Bu yüzden, bürodan bir tanıdığın (en kötülerinden değil) geçenlerde sert bir biçimde ve nedensiz, şöyle dediğini anımsadım «Ariostos, sen sözde ilerici bir aydınsın, o kadar». Sözde ilerici mi? Önce köpürdüm. Konuşmadım. Sonra, yavaş yavaş sindirdim içime bunu. Artık kızmıyorum. Üzgün bile değilim. Başka ne olabilir dim ki? Omuzuma vurup şöyle diyorum kendime «Ariostos, sen yoksul bir sözde ilerici aydınsın. Doğal olarak, o sözde silinmeli... Gülümsüyorum gülümsememi— kendi gülümsememi. Ama bu ışık nereden çıkıp geliyor. İçimden mi? Ah, verebilseydim onu. Başka hiçbir şey istemezdim. Kapımı kilitliyorum içerden. Köşeme büzülüyorum. Benim yürümeyeceğim çok geniş, çok güneşli bir yolu düşünüyorum. Zararı yok. Yalnızca şu ışığı verebilseydim. Bir yapabilsem bunu.

Gecenin içinde bir küçük lâmba, içinde bir kanyanın oturup düşündüğü cam bir kafesten başka nedir ki? Bu yüzden düğmeyi çevirip lâmbayı söndürürken, bir kafesin kapısını açıp sarı bir kuşu özgür havaya doğru uçuruyormuş gibi oluyorum. O zaman —ışığın, kendi biçimlerinin içine kilitlemiş olduğu— odanın eşyaları da özgürlüklerine kavuşup evcil hayvanlar gibi sessizce dolaşıyorlar. Ben de, nesnelerden kurtulmuş, cam kafesin kapısını açıyorum, (içime) giriyorum ve ışık oluyorum. Işık ediniyorum. Işıldıyorum. Şekiller ve *başka* şeyler veriyorum —bulutlar gölgeler, hava, sesler, suya, davranışa, boşluğa. Bir yüksük, içinde cam fıstıklarının ve yaprakların yüzdüğü bir göle dönüşüyor. Bir kaplumbağa, sandalye ve kiklat* heykelcikleriyle yüklü bir tren oluyor. Sarı giysili bir kız pencerenin aydınlanmış çerçevesine oturup bana işaretler yapıyor. Ama ben cam kafesimden çıkmıyorum. Yalnız şakımaya başlıyorum. Ve duyuyorum. Belki o kız da duyuyor beni. Sen de beni duymuş olsaydın, taş dolu o çuval daha hafif olacaktı omuzlarında. Hattâ belki iki de kanadın olacaktı. Kim bilir?

(*) Kiklat heykelcikleri Ege'deki Kiklades (Siklades) (Siklat) adalarında bulunmuş olan bir tunç dönemi uygarlığı (M.Ö. 3000 - 2000 yılları) sanat yapıtlarıdır.

Kuşkusuz, böyle başka yazlar da gelip geçmiş olmalı, dikkat etmemiş olduğum. O zamanlar ne derdik, bilemiyorum, ama bilmek de ilgilendirmiyor beni. Bakanlıkların merdivenlerinde koşuşmalar, dosya hep koltuğun altında, saçlar tozlu ve yağlı, ceplerde kırıntılar, yanıkları için talk ve tırnakları için oje satın alan kadınlar, ter ve duman dolu suratlarla asansörde sıkışmalar, istatistikler, logaritmalar, ve bazen, bir ara, bir duraksama ve unutulmuş eski bir denizci şarkısı. Bu akşam, bürodan çıktığımda, birden, yaz olduğunu düşündüm ve dalgın, Cumartesi akşamının dilsiz neşesi içinde oturduğum yoksul mahalleye yöneldim. Tramvaya binmedim. Geziniyorum, ağır, dalgın, kendime eşlik ederek, Evler buralarda alçak ve seyrek. Yıldızları saklamıyorlar benden. Arada, bir pencerede bir ıtır çiçeği, biraz fesleğen ve gaz lâmbalı yoksul odaların bir anneyi anımsatan içleri. Birden odamda kilitli, kapının arkasında beni bekleyen kendimi anımsıyorum. Daha hızlı yürüyorum. Küçük bir meyhaneye girip bir kâğıda birkaç balık artığı sarmalarını söylüyorum. Ama sonra, kendimin, en az dört ay önce, ölmüş olduğunu anımsıyorum. Paketçiği bir sete bırakıp sessiz uzaklaştım,

suçlu gibi, ama acıma karşı sonsuz bir sevecenlik de duyarak. Belki başka bir kedi gazeteyi yırtıp balık artıklarını yiyecek, benim kedimmiş gibi. Bunun için, eve varır varmaz, doğruca küçük bahçeme çıkıp elyazmalarımın üzerinde duran vazom için iki gül koparmak istiyorum. O an ayaklarıma sürünüyor bir kedi. Eğilip okşuyorum. Gitmiyor. Beyaz ve tüy gibi yumuşak. Güllerle birlikte kucağıma alıyorum onu ve odama dönüyorum. Bu akşam yoksul yemeğimi paylaşabileceğim biri olacak yanımda. Ve mevsim yaz. Artık yazın yazlığından kuşkum yok, ve ay ışığı da var.

Bir açık hava halk tiyatrosunda, öğleden sonra bir oyun izlemekteyim. Sahnenin ışıkları ikindinin ışıklarına karışıp havaya sarı bir renk vermekte. Es-ki bir hastalığı ve limonu andıran bir koku var. Tiyatronun duvarı dışında, tozlu bir yolda, mahallenin bir ucunda kaybolmakta olan bir motosikletin gürültüsü duyuluyor. Sahnede bir taşlama oynuyorlar. İki metre boyunda kocaman bir adam, kadın gibi giymiş, kırıtmakta. Korkunç eğleniyor seyirciler. Ben de öyle. Oyuncunun her davranışı, tabladan düşen ve döşemede yuvarlanan bir cam bardağa dönüşüyor. Bizler, gerili bir durumda, bu bardağı izlemekteyiz. Çıngırtıyla döşemede yuvarlanan bir bardağa dönüşüyoruz bizler. Kırılacak. Kırılacak. İşte. Hayır. Kırılmadı. Kahkahalar daha da güçlü. Kırılmadı. Kırılmadık. Yerlerde yuvarlanıyoruz, camdan. Yanıbaşında biri öylesine gürültülü gülüyor ki ondan kuşkulaniyorum. Dikkatle bakıyorum ona. Anlıyorum. Gülüyor çünkü benliğinin dişi yanını cezalandırmak istiyor, aynı zamanda öteki yanını, erkek yanını özendirek. Yüzü erkekçe, ağırbaşlı erkekçe. Ama sigarayayı silkeleyen eli -ince uzun parmaklı bir el- dumanın içinde bir kadın profili çizmekte. Şimdi, elle-

rinin elverdiğinden de daha büyük bir güçle alkışlamakta. Gülüşü güçlenmekte. Ben de gülüyorum. Dinliyorum. Evet. Ben de yüksek sesle. Kuşkuyla çevreme bakıyorum. Ne yapsam? Gülmesem mi? Çevreden duyacaklar. Güleyim mi? O zaman, belki yanıbaşında bulunan biri, beni süzmektedir, benim ötekine yüklediklerimi bana yöneltecektir. Parmaklarım bakıyorum. Uzun, ve o adamınkinden daha ince. Çıkıp gitmek için ayağa kalkıyorum. Sırtımın arkasında kalabalığın gürültülü gülüşü kopuyor. Yoksa bana mı gülüyorlar? «Ariostos, -diyorum-soğukkanlı davran; ağır başlı ol! Kaşlarını çat ve emin olmak için kafanı çevir bak.» Sonunda dönüp bakıyorum. Herkes sahneye dönük gülüyor. Demek hiçbir kimse bana dikkat etmemiş. Son sıraların birine yeniden oturuyorum. Artık içimden gülmek gelmiyor. Görmüyorum. Ölümünden sonra, sen ve haksız tanrılar arasındaki yaşlı Teresiyas'ı düşünüyorum. Tabladan kayıp kırılan bir bardağın gürültüsünü duyuyorum. Benim, tabladan düşen, ve aynı zamanda gene benim yerden cam kırıklarını toplayan, ötekiler üzerinde basmasınlar diye. Ben, Dikkatli Ariostos.

Düş müydü? Deprem mi? Yangın mı? Tüm kent ateşler içindeydi. Kapıları, pencereleri alevler sarmıştı. İnsanlar balkonlardan paraşütçüler gibi atlıyorlardı, sesler sallanıyordu cambazlar gibi kızgın iplerin üstünde. Kapkara yanmış duvarlar, köprülerin kemerleri, beliriyordu alevlerin üstünde ve koca parçalarla dökülüyordu ya da yıkılıyordu taşları teker teker. Köşklerin, bankaların, tiyatroların yanık kapıları ardında, kızıl, mavi ve portakal renkleri çoşkuyula karşılanıyordu. İslî duman yanmakta olan çadırları yükseltiyordu havaya, bir an için öyle tutuyordu, sonra sönüyorlardı. Tüyleri yanmış bir köpek yoldan geçti. Sırtına kara bir kuş konmuştu gözleri kapalı, ve köpek bilmiyordu bunu. Külrengi bir fabrika kalmıştı ayakta yalnız, koca bacası parıltıların patlamaları içinde yükseliyordu, bir şeyi kıyaslamak istermişcesine. Tüm komşular yollara dökülmüş. Hiç kimseye bir şey olmadı. Bizler hayatta olduktan sonra boşver evleri, eşyaları ve battaniyeleri. Hepimiz, dost düşman, dertleşiyoruz uyum içinde. Hayır, hiç biri düşman değil. Gerçekten güzel bir görünüş. Elinde çıkını küçük bir kız geçmekte. Bir bebek ağlaşmakta, sevimli. Soluk alıyoruz. Şu Ludoviko Arios-

to'yla bile barışıyorum. İsmimi bölüşüyorum onunla, uslu uslu, sıcak bir dilim ekmeği bölüşür gibi. Büro şefine de elimi uzatıyorum dostça. Bu zavallı adam en büyük zarara uğrayanlardan (daha geçenlerde satın almıştı o dantelli güzel perdeleri; arkalarında yangın görkemli görünüyordu sanırım, bir kızıl-altın yontu gibi ve perdeler de doğal olarak De Falya'nın hafif «Ateş Dansı»nı oynarken daha da güzeldi.) Altın ve kızıl renkli şadırvanları fırlatarak çok yüksek merdivenlere tırmanmış olan itfaiyeciler, şimdi miğferlerini çıkarıp ellerinin tersiyle terli alınlarını siliyorlar. Beride, itfaiye bölüğünün koca kamyonları, hâlâ parıldıyan asfaltta çizilen dörtköşe gölgelerinin üstünde güvenle duruyorlar. İri yapılı iki itfaiye eri bacaklarını açıp işiyor, bütünüyle dalgın güçleriyle. Ve tabii yarın doğacak olan çocuklar ne bizlere benziyecekler ne de anımsıyacaklar bizleri. Gecenin buharları mavileşmeye başlıyorlar. Gün ağarıyor. Uyandım. Pencereden bol ışık giriyor, odamı dolduruyor. Güneş, başka bir itfaiyeci gibi, miğferini alçak pencere pervazına bırakıyor.

Alabildiğine pısıriklaşırım ilkyazla birlikte. Neşeli bir titremeyle ve korkuyla. Biri kırmızı öteki sarı giysili- iki şakrak sağlam yapılı genç kızın daha yeni parlattıkları parkeyi kirletmemek için, pabuçlarımı nasıl silip giriyorsam yabancı bir eve, öyle giriyorum ışığın içine. Koridorlar çok geniş, ince uzun pencereleler, mermer sütunlar, cam ve aynalarla dolu. Bir köşede, kahverengi bir kadife koltuk, ve üzerinde açık küçük bir kitapçık. Görmezlikten geliyorum. Duraksamam belki bundandır. Belki yeşile bürünmüş ağaçları ben ekmediğimden. Ama bu yeşili, bekliyordum. Ötekilerden de çok daha fazla. Kuşların şarkılarına giren küçük notaları ve çatlayıp soyulan pencere boyasını izliyordum. Tabii, ağaç ekmesini bilmiyordum. Ama hayır. Bir gül fidanı diktim ben de. Bir gül koparıp yazlıktaki trenin biletçisine veriyorum. «Bineyim mi?», diyorum ona. O, yani biletçi, iyilikle başını sallıyor. «Bin», diyor. Deniz kıyısına iniyorum. Gözlerinin içine bakıyorum insanların. Daha ilerde işçilerin bir gösteri yürüyüşü var. Aralarına karışıp «yaşasın» diye bağıriyorum. Yanıbaşında biri, kasketli, güzel ve çok ciddi, bana bakıyor biraz şaşkın. Gözlerimi indiriyorum. Elleri çok geniş,

iki Mora kadar. Ağır ağır gene açıyorum gözlerimi, sağ elimi kaldırırken. Gülümü gösteriyorum ona. O da, kanmış gibi oluyor. Onaylıyor. Belki belli bir hoş-görüyle. Ve daha da güzelleşiyor. Birlikte gidiyoruz güneşin altında- bilmiyorum nereye. Hava sıcak. Ceketimi çıkartıyorum.

İşte. Şu fotoğrafçı gene peşimde. İlk önceleri biraz da eğlendiriciydi bu durum. Hattâ bir insanın beni izlemesi ve her dolaşmamı her davranışımı yazması gururumu okşuyordu. Özellikle böylesine ince, sevimli dikkatli ve terbiyeli olunca. Ama bir süre sonra durum beni sıkmaya başladı. Kimsenin görmemesi gereken bazı şeyler yapmam gerekiyordu. O ise, pek de uygun bir durumda bulunmadığım bir an, ortaya çıkıp —şak diye, çekiyor fotoğrafımı. Bu, her türlü özgürlüğümü kısıtlıyordu, ve en kötüsü, her doğal olabilme olanağımı da. Adımlarımı, ağız açmamı, her düğmenin açılmasını ölçmeye başladım. Ayrıca, giderek inceliğini yitiriyordu. Beğenisine göre, şu ya da bu duruşu —sözüm ona daha güzel diye— önermeye yeltenmeye başladı. Örneğin, uykusuz bir geceden sonra kahvemi içmeye başladığımda ya da bütün gün süren bir pozdan sonra bitkin, uyumak için uzandığımda, çıkagelirdi. “Ariostos”, derdi, (önceleri “Bay Ariostos” dediği gibi değil), “baş biraz daha yana; sağ bacak biraz daha yukarıya”, vb. Kılık değiştirerek gezen önemli bir kişi saymıştı beni ve her davranışımı ölümsüzleştirmeye kararlıydı. Benim de suçum var bunda, bu görüşünü pekiştirdim.

bazen Estis Kardinali Hipoliti'n diplomatik sefiri Ludoviko Ariosto'dan ve *Öfkeli Orlando* epik şiirinden söz eden bir gazete yazısını elimden düşürerek, bazen Krallık Parkı'ndaki tavus kuşlarından yolduğum renkli bir tüyü, sözüm ona dikkatle, ceketimin iç cebinden çıkararak. Ama artık çekilmez oldu. Bir kilisenin kubbesinde betimlenen bir tanrının kocaman uyuşturucu gözü altındaymışcasına objektifinin altında yaşıyamam sürekli. Bir şeyler yapıp başımdan defetmeliyim. En olmayacak tavırlar takınmaya, gözlerinin önünde soyunmaya, sövmeye, pot üstüne pot kırmaya başlıyorum, bıkıtıracığımı sanarak, O ise, şak, işine devam. Bugün öyle bir fotoğrafımı çekme olanağı sağladım ki ona -hiç söyleyemem size. Ve bu aptal adam, hiç kuşku yok, fotoğrafın altına şu yazıyı koyacak: "Agra-Ohut kızılдерilileri nasıl dua ederler" Ya eğer bir gün yayınlarsa bunu? Bütün gece uyuyamadım. 11, 12, 1, 2. İster misin beni taşlasınlar 2 buçuk, 3, 3'ü çeyrek geçiyor. Kalkıyorum. Doğru atölyesine gidiyorum. Karanlık. Ayakkabılarını çıkartıyorum. Merdiveni çıkıyorum. Sessizlik. Uyuyor olmalı. Atölyeye giriyorum.

Camlı tavanı yeterli ışık sağlıyor. Kimse yok. Çıt yok. Yalnız orta yerde, bütünüyle kara bir bezle örtülü duran fotoğraf makinası. En sonunda. İşte, yerlerde ve masaya serpiştirilmiş fotoğraflarım. Elimi uzatıyorum. Kocaman bir şak sesi, dünya sırtıma çöküyor sanki. Kara bezin içinde o duruyormuş. Ve benso, benso soyup öldürmeye giden bir hırsız. Yere yıkılıyorum. Bir el başımı kaldırıyor. Bir bardak su içirtiyor. Alnımdan öpüyor. Ayaklarına sarılıp ağlıyorum. "Sen misin?" diye fısıldıyorum. "Evet, ben", diyor. Ellerimi okşuyor. "Biricik dostumsun", diyorum ona. "Sen de", diyor o. Küçük koltuğa oturtu-

yor beni. Işığı yakıyor. Fotoğraflarla birlikte bakıyoruz. “Hepsi güzel”, diyorum. “Evet”, diyor. “Yakalım mı?” diyorum. “Yakalım”, diyor. “Teşekkür ederim” diyorum ona. Susuyoruz. Fotoğraflara bakıyoruz. Başka başka. Başından, büyük soygunun en sonuncusuna dek. “Ama güzel bunlar”, diyorum. “Gerçekten güzel”, diyor. “Saklıyalım, ama yayınlamayalım” “Yayınlamayalım” Susuyoruz. Duvara sürünerek bir sıçan geçiyor. “Güzel ama bunlar —diyorum. Kimse görmesin mi?” “Görmesin” Yorgunum çok, uykusuzluktan ve bu çabadan sonra. Gözlerimi yumuyorum. Fotoğrafları topladığını işitiyorum. Ve birden çakılan bir kibritin sesini. Atılıyorum. “Hayır, hayır” diye bağıriyorum. Ellere yapışıyorum. Fotoğraf makinasının sehпасına takılıyorum. Kara bez sarıyor beni. Karşımda ayna duruyor. Görüyorum. Uzun cüppeli yakışıklı bir keşiş. “Şimdi”, diyorum ona; “öyle” Fotoğrafçım yok olmuş. Onun yerini alıyorum. Aynanın fotoğrafını çekiyorum. Ayna boş.

“Dikkatli Ariostos”un bu ikinci basımında onaltı yeni bölüm eklenmiştir. İlk basımdaki otuzüç bölüm, yapıtın ilk elyazmasından aktarılmıştır (ikinci si yitirildiğinden). “Dikkatli Ariostos”, Ekim 1942 yılında Atina’da yazıldı. 1971’in Ağustos ve Eylül aylarında bu metin Karlovasi’de gözden geçirilip yeniden yazıldı. Ufak tefek değişiklikler, çok az eklemeler ve çıkarmalar yapıldı. Yazar sonradan, ilk elyazmasını yeniden gözden geçirdi ve önceleri eklenmemiş onaltı bölümün de eklenmesinin gerektiğine inandı. Bu onaltı bölüm Nisan 1983’de Atina’da yeniden düzenlendi ve ilk basımdaki otuzüç bölüme göre çok değişiklikler yapıldı.

Yunanca'dan (bir Hint-Avrupa dilinden) Türkçeye (bir Ural-Altay diline) bu çeviriyi yaparken kaçınılmaz olan birtakım değişikliklerin dışında, (örneğin: a - fiillerin yer değiştirmeleri, b - Yunanca'da ki-me yöneldikleri belli olan ama Türkçe'de pek belli olmayan zamirlerin kullanılmaması ve yerlerine isimlerin tekrarlanması, ve c - gene Yunanca'da "dişi" mi "erkek" mi oldukları belli olan sözcüklerin açıklanmaları, yani "satıcı" yerine "kadın satıcı" ya da Arapça'dan yararlanarak "ev sahibem" demek gibi) yazarın metnini en az değişikliklerle aktarmaya çalıştık. Tümceler bölünmeden, ya da birleştirilmeden çevrildi. Tümcelerde sözcükler atlanmadı, ve eklemeler yapılmadı. Yazarı daha "anlaşılır" kılmak ya da Türkçe'de 'Sevimlileştirmek' kaygısıyla herhangi bir değişikliğe kalkışılmadı.

Ozanın dili her Yunan'ın anlayabileceği bir dildir.

"adıyla anılacak her şey,
ve ötekiler gülümseyip 'böyle şiirleri
biz de yüzlerce yazabiliriz' diyecekler. Bizim de
istediğimiz bu işte.

Çünkü şarkımız insanlardan ayrı sivrilmek için
değil kardeşim
insanları birleştirmek içindir şarkımız."

demmişti, "Kararmış Çömlek"te ozan. Ama sözcükler böylesine alışılmışsa da, onları kullanış biçimi, çok özel, çok ilginç, çok kendine özgü ve beklenmedik bir yapıda. Kulağımız, dilimiz —ve yazıyı izleyen gözümüz de, isterseniz —dilin yüzyıllar süren alışkanlığıyla, bir tümcenin belli bir yönde gelişeceğini beklediğinden, bu gerçekleşmeyip başka bir biçim belirir belirmez, birden tökezleniyoruz. Bunun sayısız örnekleri var. Hemen hemen bütün metin böyle. Gerçeküstücülüğün süprizlerinden başka, bir de dilbiliminin süprizleri var. Örneğin kitabın hemen başında "Ben Ariostos'um" diyor. İki üç tümce sonra "Ama ben biliyorum ve gülümsüyorum" diyor.

Oysa "İsmim Ariostos" ve "Ama ben bunu biliyorum..." demek dilimizin (Yunanca'nın da) bir alışkanlığıdır. Bu alışkanlığa bilinçli bir karşı koymadır ozanın bu kitabı. Yunanca'da da duyulan bu yeniliği aktarmaya çalıştık.

Bundan dolayı, "bavulun kapağı" demiyor, "bavulun örtüşü" diyor; her yazarın kaçınacağı tekrarları kasıtlı kullanıyor: Bir tümcenin içinde üç kez "tasarı" sözcüğü —"Uyku üstüne" adlı bölümde. "Bir tasarıdan kaçınmak için önçalışma" adlı bölümde, "tiyatroya gittiğimde, kirli tırnaklarımı gizlemek için yamalı eldivenleri (eldivenlerimi ya da yamalı eldivenler, demiyor) giyerim", diyor. Oysa bu eldivenlerden daha önce söz etmemiştii, biz de bilmiyoruz bu eldivenleri. Anlatımına içtenlik katan bu yaklaşımı, kitaba kişiliğini damgalayan bu anlayışı, çeviride aktarmaya çalıştık.

Bakıp görmediğimiz, işitip anlamadığımız, içinde yaşadığımız ama bilincine varmadığımız bir dünyayı, tartaklayan bir dille ve ozanın da dediği gibi, "bir dirsek dürtüşüyle" çizebiliyor Ariostos. Her gün-

*kü yaşamımız bu. Büyük olaylar yok. Ellerimiz, bulutlar, bir sokak, yoldaki bir çocuk, şapkamız... Oza-
nın projektörü altında yeniden beliriyor, denizin al-
tında, derinde ışığa tutulan balıklar gibi, renk kaza-
nıyor dünyamız.*

Arkada, yararlı saydığımız ve kitaptaki bölümlere ilişkin birkaç not eklenmiştir. Kitabın içinde notlar () işaretiyle belirtilmiştir.*

hişt! ariostos!	5
uyaniş	11
suçsuz	13
yol üstü	15
güncellik	18
yolun sonunda	19
zorluk	21
keyifler	23
yer değiştirmeler	24
bir akşam	26
yaşa dışı ilkyaz	28
bir taşın çevresinde	30
çulpan	32
çiçekçi kız	33
gece buluşması	35
ant (.)	37
şapkalar	39
borçların ödenmesi (.)	41
gönül açıklığı (.)	43
sessizlikle hısımlık (.)	45
pazar sabahı (.)	46
meraklı değilim	48
tiyatro bileti	50
çalışma	52

eller	54
uyku üstüne	56
bardaklar ve başka şeyler	58
sığara içerken	60
güz (.)	62
sivrisinekler hanedanı döneminde	66
bir tasarıdan kaçınmak için önçalışma	68
saat kaç acaba? (.)	70
akşam gezintisi (.)	72
güller ve ben	74
sondan sonra	75
öğle düşü (.)	77
onbeş günlük ücretli izin (.)	79
günün kışkırtması	81
kış akşamı (.)	83
yemek saati	87
arkadaşsız (.)	89
boş evin kapı zili	91
uykusuzluk	92
varsayım (.)	94
geriye dönüş (.)	95
kentte bir yaz akşamı (.)	96
bir numara ve bir tane daha	98
yangından sonra uyanma (.)	100
biletim	102
fotoğrafçım	104
yazarın notu	107
çevirenin notu	108

NOT (.) işareti, eklenmiş olan bölümleri göstermektedir. Sıra, üç değişiklikten başka, ilk el yazmasının sırasıdır.

DİKKATLİ ARIOSTOS

YANNİS RİTSOS

Gerçeğin ve gerçeküstünün, dinginlik ve karabasanın, olağan ve olağanüstünün, meczup (vislonnaire) ve bilgenin, karamizah ve mucizenin, yaşamı, insanı ve olağanı kutsamaya ve yüceltmeye adanmış, bu çağımızın "ezgiler ezgisi" gerçek bir başyapıt. Nesneden ve gündelik yaşamdan insanın özüne, iç dünyasına ve imgelem gücüne giden yolu yürüyüp geçtiğimizi kitabın sonuna doğru anlıyoruz. Bu nedenle alçakgönüllü bir başyapıt "Dikkatli Ariostos".

ÖZDEMİR İNCE